

FT Maritta Pohls

maritta.pohls@kolumbus.fi

NAISET YHTEISÖTALOUESSA

Selvitys liittyy Kylätalous-hankkeen kansainväliseen IF A TREE... -kehittämiskumppanuuteen

SUOMALAISEN NAISEN ASEMA

Tasa-arvolainsäädännön kehittäminen	2
Naiset yhteiskunnallisessa päätöksenteossa	3
Suomalainen tasa-arvoharha	4
Naiset palkkatyössä	4

MAASEUDUN NAISET JA YHTEISÖTALOUS

Yhteisötalous	6
Maaseudun naiset	7
Naisyrittäjäyys Suomessa	8
Naisyrittäjyyden tukeminen	9
Naisyrittäjäyshankkeita	10
Ehdotuksia naisyrittäjyyden edistämiseksi	10
Maaseudun naisten verkostoituminen	11
Naisten resurssikeskukset	12
Osuuskunnat yhteistalouden yritysmuotona	13
Esimerkkejä naisten yhteisötaloudesta	15
Osuuskunta Naisten Talo, Keski-Pohjanmaa, Kokkola	15
Pirityiset ry., Keski-Pohjanmaa, Kaustinen	18
Kyläluuta –hanke, Varsinais-Suomi, Loimaa	19
Osuuskunta Kitisen Kätevät, Lappi, Sodankylä	20
Osuuskunta Lempesti, Pirkanmaa, Lempäälä	21
Osuuskunta Vauhtineula, Keski-Pohjanmaa, Perho	23
Napakka Osuuskunta, Pohjois-Karjala, Joensuu	24
Osuuskunta Terveiden Talo, Pohjanmaa, Pedersöre	25
Kainuun Naisverkosto	25

NAISERITYISEN TUKITOIMINNAN PUOLESTA

Lähteitä:	27
-----------	----

SUOMALAISEN NAISEN ASEMA

Tasa-arvolainsäädännön kehittäminen

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta täyttää kaksikymmentä vuotta samana vuonna 2006, kun juhlitaan yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden satavuotisjuhlaa. Vuonna 1906 naiset ja miehet saivat yhtäläisen oikeuden äänestää ja tulla valituiksi kansanedustuslaitokseen. Seuraavana vuonna koolle kutsutuille valtiopäiville valitut 19 naista pääsivät ensimmäisen kerran vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon. Nämä naiset ja heidän seuraajansa alkoivat rakentaa pohjaa suomalaiselle naisten ja miesten väliselle tasa-arvolle. Ensimmäisiä naisten esille nostamia kysymyksiä olivat naisten avioliittoian alentaminen ja aviovaimon toimivalta, oikeus lapsiin ja yhteisen omaisuuden hallintaan. Myös naisten työelämässä toimimiseen liittyvät kysymykset olivat aloitteiden teemoja.

Naisten asemaa yhteiskunnassa parannettiin pikku hiljaa, mutta sukupuoleen perustuva määrittely säilyi yhteiskunnan keskeisenä perusrakenteena vielä vuosikymmeniä. Moderni tasa-arvoajattelu saapui Suomeen vasta 1960-luvulla. Vuonna 1966 muodostettu radikaali feministinen Yhdistys 9 nosti naisten aseman laajan yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi. Tämän keskustelun tuloksena sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettiin 1972 Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) ja sille toimisto edistämään tasa-arvon toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

TANE valmisteli ensimmäisen Suomen hallituksen hyväksymän tasa-arvo-ohjelman vuosiksi 1980–85 ja vaikutti 1986 säädetyin tasa-arvolain sisältöön. Laki, jota 1995 uudistettiin joiltakin osin, estää sukupuoleen perustuva syrjintää, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain mukaan viranomaisten kuuluu suunnitelmallisesti muuttaa tasa-arvon toteutumista estäviä olosuhteita. Valtion ja kuntien toimielimissä tulee olla naisia ja miehiä vähintään 40 prosenttia. Työnantajat ovat velvollisia edistämään tasa-arvoa toimimalla siten, että avoimiin tehtäviin hakeutuu naisia ja miehiä, että nämä sijoittuvat tasapuolisesti erilaisiin tehtäviin ja että naisille ja miehille luodaan yhtäläiset mahdollisuudet uralla etenemiseen. Jos työsuhteessa olevan henkilöstön määrä on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää, työnantajan on sisällytettävä henkilöstö- ja koulutus suunnitelmiinsa tai työsuojeluohjelmiinsa toimenpiteet naisten ja miesten tasa-arvon toteutumisen jouduttamiseksi työpaikoilla.

Tasa-arvotyön uusin kehitysaskel on Suomen hallituksen 2003 tekemä periaatepäätös tasa-arvo-ohjelmasta vuosille 2004–2007. Ohjelman toteuttaminen edellyttää kaikkien ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen ja laitosten sitoutumista tasa-arvon edistämiseen. Hallituksen tulee seurata ohjelman toteutumista ja raportoida siitä. Laajassa ohjelmakokonaisuudessa ehdotetaan toimenpiteitä tasa-arvolain uudistamiseksi, työelämän ja päätöksentekojärjestelmien tasa-arvon lisäämiseksi, työn ja perheen yhteensovittamiseksi, segregaaation lieventämiseksi, median stereotyyppisten sukupuolikuvasovojen purkamiseksi, naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi, prostituution ehkäisemiseksi sekä tasa-arvon alueellista ja kansainväliseksi edistämiseksi.

Hallitus toteaa erikseen toimeenpaneuvansa sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen koko valtionhallinnossa. Käsite valtavirtaistaminen (gender mainstreaming) nousi esille YK:n Pekingin kokouksen toimintaohjelmassa 1995 ja EU:n perustamissopimuksessa 1997. Suomessa asiasta puhuttiin esimerkiksi hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa 1997 nimellä läpäisyperiaate. Valtavirtaistaminen merkitsee sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä kehittämistä ja arvioinnin ottamista osaksi lainsäädännön, valtion talousarvion, hankkeiden ja ohjelmien valmistelua. Valtavirtaistamista sovelletaan myös henkilöstöpolitiikassa ja tulosohtauksessa. Tavoitteena on kehittää toimintatapoja, jotka tukevat tasa-arvon edistämistä osana viranomaisten normaalia toimintaa.

Valtavirtaistamisen toteuttaminen valtionhallinnossa edellyttää, että virkamiehet ovat riittävän perehtyneitä aiheeseen. Tätä varten on kehitetty yhtenä valtavirtaistamisen välineenä sukupuolivaikutusten arviointia (SUVA), jota on aiemmin toteutettu kehitysyhteistyöprojekteissa. Sukupuolineutraaleilta vaikuttavat päätökset vaikuttavat usein miehiin ja naisiin eri tavoin. Ne saattavat vahvistaa eriarvoisuutta yllättävillä tavoilla, sillä vaikutukset ovat harvoin välittömiä. Tähän mennessä SUVAn ovat käyneet läpi mm. työsopimuslaki, eläkepaketti sekä työsuojelulaki. Toinen väline on tasa-arvonäkökulman sisällyttäminen ministeriöiden sisäisiin koulutusohjelmiin.

Naiset yhteiskunnallisessa päätöksenteossa

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisee joka kolmas vuosi (1998, 2001 ja 2004) suomalaisten tasa-arvoasenteita selvittävän tasa-arvobarometrin. Uusimmasta barometristä ilmenee, että sekä naiset että miehet pitävät tasa-arvon lisäämistä tärkeänä. Huippupaikoilla toimivia naisia arvostetaan. Erityisesti Suomen ensimmäinen naispuolinen presidentti Tarja Halonen nauttii galluppien perusteella suurta luottamusta kansalaisten keskuudessa. Suomen hallituksen 18 ministeristä kahdeksan on naisia. EU:n jäsenmaiden hallituksissa yli 40 % naisia on vain Suomessa, Saksassa, Ruotsissa ja Espanjassa.

Vuoden 1907 jälkeen useimmissa eduskunnan kokoonpanoissa 1940-luvun lopulle saakka naisia oli alle 20 kaikkiaan 200 kansanedustajasta. 1950-luvulla naiskansanedustajien määrä pysytteli hiukan alle 30 henkilössä. Määrä alkoi kasvaa merkittävästi vasta samaan aikaan, kun naisliike aktivoitui uudelleen pitkän tauon jälkeen. Vuonna 1966 naiset saivat ensimmäisen kerran yli kolmekymmentä edustajanpaikkaa, josta 1970-luvun lopussa oltiin noustu 52 paikkaan. Vuoden 1991 vaaleissa valituksi tuli 77 naista, mutta seuraavissa vaaleissa 1995 naiskansanedustajien määrä laski 67 henkilöön. Vuonna 1999 eduskuntaan valittiin 74 ja 2003 yhteensä 75 naisedustajaa. Eduskunnan valiokuntien 15 puheenjohtajasta neljä (ulkoasiain-, laki-, maa- ja metsätalous- sekä sivistysvaliokunnat) on naisia. Valiokuntapaikkojen sukupuolenmukainen jakautuminen näyttää tasa-arvolain kiintiöistä johtuen vähitellen murtuvan, sillä naisten ja miesten osuus eri valiokunnissa on varsin tasaista. Aiemmin naiset ovat osallistuneet vahvimmin sivistys- ja sosiaalitoimen kysymyksiä valmisteleviin valiokuntiin. Naiskansanedustajien piirissä onkin ollut juuri näiden alojen asiantuntemusta. Eduskunta-aloitteiden tekijöinäkin naiset ovat keskittyneet erityisesti sosiaalilainsäädäntöön sekä kulttuuri- ja koulutuspolitiikkaan. Euroopan parlamentin 14 suomalaisesta jäsenestä naisia on viisi (36 %) eli hiukan suurempi osuus kuin EU:n parlamentissa keskimäärin (n. 30 %).

Myös kunnallishallinnossa naisten osuus valituista on pikku hiljaa lisääntynyt. 1970-luvun puolivälissä naisten osuus oli kasvanut 18 %:iin, 1980-luvun lopussa osuus oli 27 % ja viimeksi toimeenpannuissa kunnallisvaaleissa 2004 osuus oli 36 %. Kunnanhallitusten jäsenistä naisia on 46 %, mutta kunnallishallinnon päätöselinten johtajuus on kovin miesvaltainen. Kunnanvaltuustojen puheenjohtajista naisten osuus on 24 %, kunnanhallitusten puheenjohtajista 17 % ja kunnallisten lautakuntien puheenjohtajista 24 % on naisia (2002). Lautakunnissa taas noudatetaan uskollisesti kiintiölakia, sillä naisten osuus on 47 %. Erityisesti sosiaali- ja terveystoimen sekä opetus- ja kulttuuritoimen lautakunnissa on paljon naisia. Kunnanjohtajista 90 % on miehiä.

Suomalaiset naiset toimivat aktiivisesti poliittisissa puolueissa ja ovat äänestäneet vaaleissa miehiä aktiivisemmin 1980-luvun alusta lähtien. Puolueiden naisjärjestöillä on merkittävä asema, ja naiset tekevät yhteistyötä yli puoluerajojen. Vuoden 1991 vaalien jälkeen naiskansanedustajat perustivat yhteistyöelimekseen Suomen eduskunnan naiskansanedustajien verkoston, joka kokoaa naiskansanedustajat yli puoluerajojen käsittelemään erityisesti naisia kiinnostavia poliittisia kysymyksiä. Tavoitteena on tasa-arvon edistäminen ja naisnäkökulman tuominen lainvalmisteluyöhön.

Naisilla on varsin vahva asema puolueissa, mikä on seurausta äänestäjäkunnan mielipiteistä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kilpailtaessa vallasta naiset eivät nouse korkeimpiin asemiin. Puolueiden puheenjohtajista naisia on vain kaksi kaikkiaan kahdeksasta ja eduskuntaryhmien kahdeksasta puheenjohtajasta kolme on naista. Puolueen tai eduskuntaryhmän 1. varapuheenjohtaja taas on pääsääntöisesti nainen.

Naisten osuus äänestäjäkunnasta on 1900-luvun alusta lähtien ollut runsas puolet, mutta kansanedustajaehdokkaana heitä on ollut huomattavasti vähemmän. Ehdokasasettelu korreloi valituksi tulleiden määrän kanssa, sillä 1940-luvun puoliväliin saakka naisehdokkaita oli alle 10 %, kun taas 1990-luvulla sekä eduskunta- että kunnallisvaaleissa naisia on ollut noin 40 % ehdokkaista. Äänestäjät ratkaisevat kuitenkin lopullisen vaalituloksen. Asuinpaikka ja koulutus vaikuttavat selväpiirteisesti naisten vaalimenestykseen, sillä naisehdokkaat saavat eniten ääniä suurten kaupunkien läheisyydessä ja alueilla, joissa väestön koulutustaso on korkein.

Suomalainen tasa-arvoharha

Aktiivisen tasa-arvopolitiikan ja epätasa-arvoisten rakenteiden säilymisen välisessä jännitteessä vallitsee tasa-arvon paradoksi. Yhtäältä ollaan ylpeitä, että suomalaiset naiset toimivat aktiivisesti yhteiskunnan eri alueilla, erityisesti politiikassa ja työelämässä. Toisaalta sukupuoli on edelleen merkittävin suomalaisen yhteiskunnan eriarvoisuutta aiheuttava tekijä ja sukupuoleen perustuvasta eriarvoisuudesta kärsivien enemmistö on naisia.

Suomalaisen yhteiskunnan läpäisevä tasa-arvoharha aiheuttaa sen, että päättävissä elimissä sukupuolten tasa-arvoa ei koeta isoksi ongelmaksi eikä sitä siis pyritä aktiivisesti edistämään. Tasa-arvon katsotaan jo toteutuneen ja tasa-arvokeskustelua pidetään vanhanaikaisena. Epätasa-arvo sivuutetaan vetoamalla kiintiöihin tai siihen, että tasa-arvo toteutuu itsestään esimerkiksi koulutuksen kautta. Sana tasa-arvo herättää usein vastustusta ja ärtymystä tai sitä pidetään liian hankalana asiana edes puheenaiheeksi. Väitteet sukupuolten tasa-arvosta ovatkin usein hyvin tunnepohjaisia eivätkä perustu tutkimukseen. Esimerkiksi kuntien tasa-arvotyö on vähentynyt 1980-luvusta. Useimmista kunnista puuttuu aktiivinen tasa-arvotoimikunta ja tasa-arvosuunnittelussa sekä erityisesti sen toimeenpanossa on suuria puutteita. Kansalaisten mielipide on enemmän ajan tasalla, sillä vuoden 2001 tasa-arvobarometrin mukaan vain 14 % suomalaisista naisista piti tasa-arvoa jo saavutettuna. Miehistä 31 % piti suomalaista yhteiskuntaa riittävän tasa-arvoisena.

Yhteiskunnan epätasa-arvoisuutta osoittaa mm. se, että 2000-luvun alussa naisten osuus eliittiasemista oli politiikan piirissä 37 %, kulttuurissa 36 %, mediassa 27 %, hallinnossa, tieteessä ja järjestöissä n. 15 % ja elinkeinoelämässä vain 4 %. Kymmenessä vuodessa naisten asema on parantunut ennen kaikkea median (vuonna 1991 se oli 16 %), kulttuurin (13 %) hallinnon (9 %) ja tieteen (8 %) eliiteissä. Kaikkinsa naisten osuus suomalaisen yhteiskunnan eliittiasemista on 19 % (1991 se oli 13 %). Naisia on kuitenkin hiukan yli puolet Suomen 5,4-miljoonaisesta väestöstä. Naisten korkeampaa osuutta eliittiasemista perustelisi myös se, että Suomea pidetään tiedon ja osaamisen yhteiskuntana ja naisten koulutustaso on 1950-luvulta lähtien ollut miehiä korkeampi.

Naiset palkkatyössä

Myöskään työelämässä naiset eivät edelleenkään kaikista mahdollisuuksistaan ja edellytyksistään huolimatta toimi johtotehtävissä, naisten palkat ovat noin viidenneksen miesten palkkoja heikommät ja naiset ansaitsevat jokaisella koulutustasolla keskimäärin miehiä vähemmän.

Suomalaiset naiset osallistuvat erittäin aktiivisesti työelämään. Suomen naisten työllisyysaste on EU-maiden viidenneksi korkein. Suomessa ns. kotirouvainstituutio ei ole koskaan ollut erityisen vahvaa, sillä enemmistö työikäisistä naisista on kautta historian ollut palkkatyössä. Vuonna 1970 työikäisestä (15-64-vuotiaat) väestöstä naisista n. 53 % ja miehistä n. 79 % kuului työvoimaan.

2000-luvun alussa työkäisistä naisista 64 % ja miehistä 69 % toimi työelämässä, joten tasoittuminen on ollut varsin voimakasta.

Suomen merkittävä työvoimapoliittinen ongelma on pitkäaikaistyöttömien suuri määrä ja etenkin vähän koulutetun väestön heikko työllistyvyys. Naisten ja miesten työttömyys on suunnilleen samalla tasolla, n. 9 % työvoimaan kuuluvasta väestöstä. Naiset selvisivät 1990-luvun lamasta miehiä paremmin, sillä tuolloin miesten työttömyys nousi pahimmillaan 18 %:iin, kun taas naisilla korkein lukema oli 15 %.

Uusimmasta tasa-arvobarometristä ilmenee, että valtaosa suomalaisista kannattaa jaettua vastuuta perheen taloudellisen toimeentulon turvaamisessa. Nämä asenteet heijastavat kahden elättäjän perhemallin vallitsevuutta Suomessa. Työelämässä toimiminen on tärkeää sekä naisille että miehille siksikin, että suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä perustuu päälinjoin palkkatyöhön. Eläke- ja työttömyysturva sekä keskeiset sosiaalietuudet (esim. sairauspäiväraha ja äitiyspäiväraha) määräytyvät työansioden kertymän perusteella.

Suomessa äitiys on kansainvälisesti katsoen erittäin hyvin turvattu. Äitiysloman pituus on 9 kuukautta, ja sen lisäksi jommallakummalla vanhemmalla on oikeus hoitovapaaseen. Sekä miehet että naiset kannattavat jaettua vastuuta kodin arjesta ja vanhemmuudesta, ja viime vuosina on lisätty erityisesti miesten oikeutta vanhemmuuteen. 1970-luvulta peräisin oleva päivähoitolaki turvaa hoitopaikan jokaiselle sitä tarvitsevalle lapselle. Käytännössä naisilla on kuitenkin edelleen miehiä suurempi vastuu arjen sujumisesta ja äidit käyttävät valtaosan perhevapaista, mikä puolestaan heikentää naisten työmarkkina-asemaa. Naisten ja miesten työssäkäynnin ero tulee näkyviin kahdessa elämänvaiheessa. Äiti-iässä (25-39 v.) olevat naiset ovat poissa työmarkkinoilta samanikäisiä miehiä enemmän. Tutkimusten mukaan juuri tuossa iässä tehdään ammattiuran kannalta merkittävimmät urapyrähdykset. Samoin yli 60-vuotiaat naiset ovat miehiä vähemmän mukana työelämässä. Keski-ikäisissä (40-59 v.) ero sen sijaan on hyvin pieni.

Työelämän keskeisin epätasa-arvo-ongelma on naisten ja miesten välinen palkkaero, sillä naisten ansiot ovat 82 % miesten ansioista. Vuonna 1986 säädetty tasa-arvolaki ei ole pystynyt muuttamaan olennaisella tavalla työelämän rakenteita, sillä palkkaerossa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana. Vuonna 1985 naisten keskipalkka oli 79 % miesten keskipalkasta. Miesten ansaitessa naisia enemmän he nauttivat myös suurempia sosiaaliturvan ansiosidonnaisia etuuksia, kuten eläkkeitä ja päivärahoja.

Työelämän tasa-arvosta ja samapalkkaisuudesta keskustellaan säännöllisesti, ja niihin pyrkiminen on asetettu mm. istuvan hallituksen ohjelman keskeiseksi päämääräksi. Ongelmaan on aiemmin pyritty löytämään ratkaisuja työn vaatavuuden arvioimisella. Uusimpia toimenpiteitä on selvityshenkilö Tuulikki Petäjäniemen laatima selvitys samapalkkaisuuden ongelmakohdista (2004). Siinä ehdotetaan ohjelman laatimista perusteettomien palkkaerojen poistamiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asettikin työryhmän, jonka tehtävänä on yhteistyössä hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kanssa laatia osapuolia sitouttava samapalkkaisuusohjelma. Palkkaerojen pienentäminen on esillä myös parhaillaan käsiteltävänä olevassa tasa-arvolain uudistuksessa.

Osa palkkaerosta selittyy työelämän jakautumisesta miesten ja naisten aloihin. Suomessa sekä ammattikoulutus että työelämä ovat varsin vahvasti sukupuolen mukaan eriytyneitä. Palvelualojen työvoimasta 60 % on naisia. Maa- ja metsätaloudessa taas miehet muodostavat 70 %, ja teollisuudessa lähes 80 % työvoimasta. Naisten työmarkkina-asema on heikompi kuin miesten, sillä naisten työsuhteista 20 % on määräaikaisia, kun miesten työsuhteista määräaikaisia on vain 13 %. Osa-aikaisista työntekijöistä 66 % on naisia. Miehistä 84 % työskentelee yksityisellä sektorilla ja loput 16 % julkisella sektorilla. Naisten vastaavat lukemat ovat 60 % ja 40 %. Kuten arvata saattaa,

palvelualojen ja julkisen sektorin keskipalkat ovat heikompia kuin teollisuuden tai yksityisen sektorin. Naisten dominoimilla sosiaali- tai vaikkapa kirjastoaloilla hankitaan vähemmän kuin teknisillä tai kaupallisilla aloilla, vaikka koulutus molempiin on yhtä pitkä. Kampajien keskiansio on pienempi kuin auton asentajien ja metalliteollisuuden linjalla työskentelevä saa suuremman palkkapussin kuin tekstiiliteollisuuden linjalla työskentelevä.

Segregoituminen ilmenee myös naisten ja miesten sijoittumisessa työelämään. Ylemmistä toimihenkilöistä 44 % on naisia ja 56 % miehiä, alemmista toimihenkilöistä naisten osuus on 72 % ja työntekijöistä naisia on 32 %. Johtajuuskaan ei jakaannu tasaisesti. Julkisen sektorin johtajista naisia tosin on 47 %, mutta kaikkein ylimmistä viranhaltijoista naisten osuus on enää 27 %. Yksityisellä sektorilla naisjohtajien osuus on 26 %. Naisten on todettu urallaan törmäävän ns. lasikattoon. Lasikatto tarkoittaa sitä tasoa organisaatioissa ja instituutioissa, joita naisten on vaikea ylittää. Lasikattoa rakentavat yhteiskunnalliset tekijät, paikalliset kulttuurit, esikuvien puute, vakiintuneet käsitykset sukupuolten asemista, miehiä suosivat valintakäytännöt ja miesten yhteistoiminta.

Työelämän epätasa-arvo ei myöskään näytä vähenevän ammatti- tai työnantajaliittojen toiminnan tuloksena, sillä naispuolisten puheenjohtajien vähäisyys on niissä erityisen huomattavaa. Palkansaajajärjestöjen eliitistä naisia on viidesosa (19 %), mutta elinkeinoelämän järjestöistä vain 4 %. Työmarkkinapolitiikan päätöksentekojärjestelmät nostetaankin usein esimerkeiksi sulkeutuneista ja läpinäkymättömistä järjestelmistä, joissa naisten osallistuminen ja vaikuttaminen on erittäin vaikeaa. SAK:n jäsenliittojen edustajistoissa ja hallituksissa naisten aliedustus suhteessa jäsenkuntaan on pääsääntö. Sama asia pätee myös useimmissa elimissä, joiden jäsenet valitaan eri laitosten tai järjestöjen edustajina.

MAASEUDUN NAISET JA YHTEISÖTALOUS

Yhteisötalous

Kylätalous -hanke pyrkii yhteisötalouden työmuotojen vahvistamiseen suomalaisella maaseudulla. Strategiana on laatia paikallisella, maakunnallisella ja valtakunnallisella tasolla yhteensopiva yhteisötalouden malli. Tämä malli on tarkoitettu sisällyttävä kyläsuunnitelmiin, jotka ideoidaan kyläyhteisön tarpeesta lähtien. Koska Kylätalous -hankkeen lähtökohdaksi on nimenomaan maaseudun kylien kehittäminen, keskitytään seuraavassa ensisijaisesti suomalaisen maaseudun naisten tilanteeseen yhteisötalouden kannalta.

Yhteisötalous on käsitteenä uusi ja vielä varsin epäselvä ja vakiintumaton. Käsitettä on Suomessa määritelty ensisijaisesti toimijoiden kautta. Niiksi luetaan osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, yhdistykset, säätiöt ja sosiaaliset yritykset. Määrittely ei istu kovin hyvin kylätason toimintaan, sillä kylien asukkailla ei ole juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa suurten valtakunnallisten osuuskuntien ja keskinäisten yhtiöiden liiketoiminnan kehittämiseen kyläyhteisöä tukevaan suuntaan.

Kylätalouden kannalta on mielekkäämpää pohtia yhteisötaloutta sisällöllisistä lähtökohdista käsin. Yhteisötalouden käsitteeseen kuuluu kaksi asiakokonaisuutta: yhteisöllisyys ja taloudellisuus. Nämä kaksi teemaa ovat sisällä myös esimerkiksi englanninkielisessä käsitteessä ”social economy”. Yhteisötalouden avulla yhteiskuntaan pyritään luomaan malli, jossa talous ja hyvinvointi ovat tasapainossa. Keskusteluissa visioidaan aktiivista yhteiskuntaa, jossa kansalaisilla on merkittävä rooli palvelujen tuottajana ja virallisen järjestelmän joustavana täydentäjänä.

Yhteisötalous on taloudellista toimintaa, jonka avulla järjestetään siihen osallistuvien toimeentulo. Yhteisötaloutta pyritään rakentamaan erityisesti yrittäjyyden pohjalle. Toimijoita ovat osuuskunnat ja projektit, joilla työttömille luodaan työpaikkoja mm. kehittämällä asuinalueen palvelutuotantoa.

Yhteisötalouteen kuuluvat myös vajaakuntoisten, syrjäytyneiden ja työkyvyttömien työllistämiseen pyrkivät sosiaaliset yritykset. Näiden yritysten kehittämistä koskevissa suosituksissa kuitenkin todetaan, että yritysten tulee pyrkiä osaksi normaalia yritystoimintaa sekä saada tunnettavuutta laadukkaista tuotteista, luotettavuudesta ja niiden sosiaalisen ulottuvuuden tuottamasta lisäarvosta. Sen sijaan esimerkiksi kolmannen sektorin vapaaehtoistyötä tekevät yhdistykset ovat yhteisötalouden kannalta ongelmallisia, sillä ne vääristävät kilpailua tarjotessaan palveluja tuetulla hinnalla. Jäljempänä esitelty Kyläluuta –hanke ja Pirityisten Kotikylä+ -hanke ovat esimerkkejä kylien kehittämisprojekteista. Kitisen Kätevät-, Lempesti- ja Vauhtineula –osuuskunnat taas tarjoavat ratkaisumallin paikallisen työttömyyden ongelmaan.

Yhteisötalouden olennainen osa on riippumattomuus valtiosta. Yhteisötalouden periaatteiden mukaisesti toimiva yritys voi saada julkista tukea, mutta on liiketoiminnassaan riippuvainen tietystä määrästä omarahoitusta, ja sen toiminnassa on olemassa merkittävä taloudellinen riski. Yhteisötaloudellinen yritys eroaa esimerkiksi osakeyhtiömuotoisista yrityksistä siinä, että se perustuu pääoman sijaan yksilöihin. Yritys ei ole keskittynyt omistajien palkitsemiseen vaan voitto sijoitetaan yrityksen kehittämiseen tai työntekijöiden tarpeisiin.

Yhteisötaloudellinen toiminta edistää demokraattisen yhteistyön avulla toimijoiden ja ympäröivän yhteisön sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää hyvinvointia. Yhteisötalous mm. monipuolistaa ja täydentää hyvinvointipalveluja, kuten koulutusta tai sosiaali- ja terveydenhoitoa, hoiva- ja kotipalveluja tai vaikkapa täydentäviä hoitomuotoja. Erona ns. kovaan yritystoimintaan on se, että yhteisötalouden yrityksessä päätöksentekovalta ei perustu omistukseen, vaan työntekijät osallistuvat päättäjinä toimintaan. Yhteisötalouden olennainen osa on paikallisuus, johon kuuluu ruohonjuuritason kumppanuus ja tuloksellinen vuoro vaikutus. Yksi toiminnan perusajatus on paikallinen, alueellinen ja kansainvälinen verkostoituminen.

Maaseudun naiset

Suomessa on vuoden 2005 alussa 432 kuntaa. Pääkaupungissa Helsingissä on yli puoli miljoonaa asukasta. Yli 100 000 asukkaan kaupunkeja on viisi, yli 50 000 asukkaan kuntia on edellä mainittujen lisäksi kahdeksan ja 50 000-10 001 asukkaan kuntia 88. Lopuissa kunnista asukkaita on alle 10 000 ja niistä 86 kunnassa alle 2 000 asukasta. Pienimmissä kunnissa on alle 200 asukasta.

Kunnat tuottavat suomalaisille peruspalvelut. Ne ylläpitävät peruskouluja, lukioita ja ammattioppilaitoksia sekä tarjoavat erilaisia vapaa-ajanpalveluja. Ne huolehtivat lasten päivähoidosta, vanhustenhuollosta, vammaispalveluista sekä monista muista sosiaalihuollon tehtävistä. Lisäksi ne vastaavat perusterveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta ja hammashuollosta sekä edistävät elinympäristön terveellisyyttä. Kunnat ohjaavat alueensa maankäyttöä ja rakentamista ja huolehtivat vesi-, energia- ja jätehuollosta, kaduista sekä ympäristönsuojelusta. Kunnat myös edistävät elinkeinoja ja työllisyyttä. Monet palveluista, kuten sairaalat ja oppilaitokset, tuotetaan yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Kunta-ala on suuri työnantaja, sillä kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa on joka viides Suomen palkansaaja.

Suomi kuuluu Euroopan maaseutuvaltaisimpiin maihin, sillä sen väestöstä vain 60 % asuu kaupungeissa, kun eurooppalaista keskimäärin 75 % kuuluu kaupunkiväestöön. Suomen maaseutuvaestö (n. 2 miljoonaa henkilöä) jakautuu suunnilleen tasan naisiin ja miehiin. Suomalaisen yhteiskunnan suuri muutos maa- ja metsätaloudesta palveluyhteiskunnaksi on muuttanut koko yhteiskunnan rakennetta radikaalisti. Vuonna 1960 maa- ja metsätalouden työllisten osuus oli 36 %, mutta 1995 enää 7 %. Maatalouden supistuminen on heikentänyt monien kuntien taloutta, mikä on tehnyt kunnille vaikeammaksi turvata palvelut asukkailleen. Ongelmia ovat lisänneet myös julkisen sektorin säästötoimenpiteet 1990-luvulta lähtien. Suomalainen maaseutu

kärsii keskimääräistä heikommasta taloudellisesta kehityksestä, poismuutosta, työttömyydestä, elinkeinorakenteen yksipuolisuudesta ja toimeentulon lähteiden puutteesta.

Maaseudun ominaispiirteisiin kuuluu eläkeläisten suuri osuus ja perhekeskeisyys. Perinteiset sukupuoliroolit elävät maaseudulla vahvemmin kuin kaupunkimaisissa taajamissa. Naiset jättävät maaseudun miehiä useammin: ehkä tähdätessään henkisesti vapaammille vesille, mutta ennen kaikkea siksi, että maaseudun naisten työmahdollisuudet ovat kaventuneet mm. julkisen palvelusektorin supistumisen myötä. Erityisesti koulutettujen naisten poismuutto haastaa alueellisen kehitystyön rakentamaan naisille työ- ja yrittäjyyshmahdollisuuksia.

Suomalaisten työllisyys on sitä parempi, mitä suuremmasta taajamasta on kysymys. Useissa Pohjois-Suomen kunnissa työttömien osuus on 15-25 %. Vuonna 2001 maaseudun naisista 35 % toimi työelämässä. Työttömiä oli 6 %, eläkeläisiä 31 %, opiskelijoita ja koululaisia 25 % ja muita työvoimaan kuulumattomia 4 %. Miesten vastaavat jakautuma oli 41 %, 7 %, 25 %, 25 % ja 3 %. Julkisen sektorin suurta merkitystä maaseudun naisten työllistäjänä kuvaa se, että runsas neljännes naisista toimi terveydenhuolto- ja sosiaalialalla. Teollisuudessa, maa- ja metsätaloudessa, kaupan alalla ja koulutuksessa työskenteli kussakin kymmenkunta prosenttia naisista. Luokkaan muu ala kuului jopa n. 30 % työvoimasta. Miehillä vastaavan luokan osuus oli vielä suurempi, 41 %. Miesten yleisin ala oli teollisuus (26 %). Terveydenhuolto- ja sosiaalialoilla työskenteli sen sijaan vain 2 % miehistä. Selvästi yli kolmasosa maaseudulla asuvista naisista käy työssä jossakin muualla kuin omassa kotikunnassaan, useimmiten lähiseudun taajamassa.

Tärkeimmät maaseudun naisammattit ovat siivooja, myyjä, keittäjä, sosiaalialan työntekijä, perhepäivähoitaja ja sairaanhoitaja, jotka heijastavat maaseudun naisten koulutustasoa. Noin 67 % naisista on suorittanut keskiasteen tutkinnon ja lopuilla on korkeakoulututkinto. Yleisimmät naisten koulutusalat ovat hoitoala ja kaupallinen koulutus. Miehillä on naisia vähemmän koulutusta. Heistä 75 % on suorittanut keskiasteen tutkinnon.

Naisyrittäjyys Suomessa

Suomessa yrittäjyyttä ei ole koettu merkittäväksi vaihtoehdoksi työllistymiseen päinvastoin kuin useimmissa Euroopan maissa. Suomalaisesta 5,4-miljoonaisesta väestöstä yrittäjiä on n. 300 000. Tästä määrästä noin kolmannes on naisia, mikä osuus taas on EU-maiden korkein. Suomalainen naisyrittäjä on 45-55-vuotias eli eurooppalaisia sisariaan vanhempi. Hän on perheellinen ja hänellä on 1-3 aikuista lasta. Hän toimii pääsääntöisesti perinteisillä naisaloilla (kauppa ja palvelu). Yrittäjien toimialat ovat siis muun työelämän lailla sektoroituneet naisten ja miesten töihin. Uutta yritystä aloittavat naiset ovat nuorempia, 35-55-vuotiaita. He ovat usein työttömäksi jääneitä itsensä työllistäjiä, sinkkuja tai eronneita. He ovat ammattitaitoisia, kouluttautuneita, toimialueenaan uudet elinkeinot ja markkina-alueenaan valtakunnalliset ja eurooppalaiset markkinat. Naisyrittäjä työllistää yleensä itsensä ja korkeintaan 1-3 vierasta. Naisten osuus yksinyrittäjistä on 38 %, mutta työnantajayrittäjistä vain 27 %.

Sekä nais- että miesyrittäjien osuus työllisistä on laskenut kymmenen vuotta aikaisemmasta. Vuonna 2002 naisyrittäjiä oli 8.3 % (1992: 9.7 %) ja miesyrittäjiä 16 % (1992: 18.8 %) kaikista työllisistä. Suurin syy yrittäjien määrän vähenemiseen on maaseudun suuri rakennemurros. Maatalousyrittäjien lukumäärä on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes 40 000 henkilöllä, sillä 1992 heitä oli 199 075, mutta 2002 enää 160 999. Naisia maaseudun yrittäjistä on 35 % ja miehiä siis 65 %. Naisten osuus maaseutuyrittäjistä on laskenut, sillä 1992 se oli 39 %.

Maaseudun naisyrittäjistä enemmistö (60 %, miehistä 56 %) toimi 2001 alkutuotannon sektorilla, seuraavaksi eniten naisyrittäjiä oli palvelualoilla (30 %, miehistä 24 %). Jalostuksen ja tilastoluokkiin sopimattomien alojen osuus oli molempien 5 % (miehistä jalostuksen sektorilla toimi

17 % ja muilla aloilla 3 %). Alkutuotannon naisyrittäjyyden vähentymistä kompensoi muun naisten yritystoiminnan vahvistuminen. Yritykset ovat lisääntyneet erityisesti palvelusektorilla, jossa suurimmat alat ovat kauppa-, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä yhteiskunnalliset palvelut, jotka molemmat työllistävät maaseudun naisyrittäjiä varsin paljon, n. 40 % kumpikin. Rahoitus- ja vakuutus ym. toiminnan osuus on 10 %:n luokkaa ja kuljetus-, varastointi ja tietoliikenteen osuus runsas 5 %. Kehitystrendinä on yhteiskunnallisten palvelujen toimialan (erityisesti terveydenhuolto- ja sosiaaliala ja koulutus) yrittäjyyden voimakas kasvu.

Muun naisyrittäjyyden lailla enemmistö maaseutuyrityksistä on pieniä perheyrittäjiä tai yhden naisen toiminimiyrityksiä. Maaseudun naiset toimivat myös usein yrittäjäperheenjäseninä, siis palkatta toimivina avustavina perheenjäseninä. Yrittämistoiminnassa keskeistä on oman toimeentulon turvaaminen eikä yrityksillä yleensä ole työllistämisyrittäjäyrityksiä.

Naisyrittäjyyden tukeminen

Monet eri tahot pyrkivät edistämään naisyrittäjyyttä. Suomen vanhin alan vaikuttaja on 1947 perustettu Yrittäjän naisten Keskusliitto, jonka muodostaa satakunta paikallisyhdistystä (yli 6 500 henkilöjäsentä). Liitto tekee työtä naisyrittäjien oikeuksien ja toimeentulon turvaamiseksi sekä kannustaa naisia yrittäjyyteen. Naisten yritystoiminnan määrätietoinen lisääminen alkoi kuitenkin vasta 1980-luvulla. Vuonna 1988 kauppa- ja teollisuusministeriö ryhtyi järjestämään Ladies Business School – naisjohtajuuskoulutusta, mitä toimintaa toteutetaan edelleen useiden TE -keskusten alueella. LBS on räätälöity naisyrittäjien sekä pienten ja keskisuurten yritysten tai muiden organisaatioiden johtotehtävissä toimivien naisten tarpeisiin. Samana vuonna perustettiin Kansainvälinen naisjohtajainstituutti, jonka toiminta jatkuu WOMEN Oy:n puitteissa. Muita naisyrittäjyyttä tukevia hankkeita ovat olleet mm. Pohjoismaiden ministerineuvoston toimesta toteutettu yrittäjäkoulutus sekä eri korkeakoulujen ja työvoimahallinnon toteuttamat yrittäjäkurssit.

Vuonna 1996 perustettu Naisyrittäjäyyskeskus opastaa yrittäjiksi aikovia sekä vahvistaa toimintansa aloittaneiden yrittäjien yritystoimintaa ja verkostoitumista. Se kuuluu 30 uusyrityskeskuksen verkostoon, jonka yhteistoimintajärjestö on Suomen Jobs and Society ry. Verkostoa ylläpitävät elinkeinoelämän ohella TE –keskukset, kunnat ja seutukunnat.

TE –keskuksissa toimivat naisyritysneuvojat auttavat yrittäjiksi aikovia ja yrittäjinä toimivia naisia erilaisissa yritystoimintaan liittyvissä kysymyksissä. Neuvojat myös verkottavat naisyrittäjyyttä edistäviä tahoja ja kehittävät naisia yrittäjyyteen aktiivisia toimintatapoja ja -malleja. Monien TE -keskusten yritys- ja maaseutuosastot ovat ottaneet naisyrittäjät painopisteeksi. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan TE -keskus rahoittaa maaseudun naisille suunnattua ”Emäntien bisnekset” -naisyrittäjäyysneuvonta- ja verkostoitumishanketta, jonka puitteissa on syntynyt myöhemmin esiteltävä Osuuskunta Napakka. Keski-Pohjanmaan TE -keskus tukee Osuuskunta Kannustavan hoivahanketta ”Työtä yhteistyöstä - tukea yhteistyöstä”, Lapin TE –keskuksen projekti kannustaa naisia yrittäjyyteen luonnontuotealalle ja Lahden TE -keskus rahoittaa hyvinvointialaan, laatuun ja tasa-arvoon keskittyvää yliopiston projektia, joka tukee pieniä naisten yrityksiä. Lopussa esitelty Osuuskunta Terveiden Talo sai myös paljon tukea TE –keskuksen naisyritysneuvojalta.

Suomen valtion tukeman, yritystoimintaa edistävän erityisrahoitusyhtiö Finnveran naisyrittäjälainoja annetaan aloittaville ja laajentaville yrittäjille ja ne ovat osoittautuneet erittäin toimivaksi. Vuonna 2003 naisyrittäjälainaa otettiin lähes yhtä paljon (3,4 M€) kuin muuta pienyrittäjälainaa (4,3M€). Pienyrittäjälainan osuus kaikista Finnveran myöntämistä lainoista oli 3,4 prosenttia ja naisyrittäjälainan 2,9 prosenttia. Vuonna 2004 Finnvera myönsi naisyrittäjälainoja suunnilleen saman määrän kuin edellisenä vuonna.

Naisyrittäjäyshankkeita

Suomen liittyminen Euroopan Unioniin toi mukanaan Euroopan sosiaalirahasto ESR:n rahoittamat naisten määräaikaiset koulutus- ja yrittäjäyshankkeet. Rahoitus kohdistuu erityisesti maaseudun naisten ja kaupunkien läheisyydessä asuvien akateemisen koulutuksen saaneiden naisten yrittäjäyden tukemiseen. Niiden avulla erityisesti naisten toiminta-alana olevat pienet, ihmisläheiset hankkeet ovat saaneet tuulta siipiensä alle. Hankkeiden päämääränä on ollut osallistujien työllistyminen, alan yritysten syntyminen ja toimivien yritysten kilpailukykyyn parantaminen. Monet maakunnat ovat myös mukana naispainotteisissa Interreg-hankkeissa.

ESR -rahoitteisia naisyrittäjäyshankkeita on ollut laaja kirjo 1990-luvun puolivälistä lähtien. Jotkut hankkeista keskittyvät tietyille toimialalle. Esimerkiksi Kainuun MATERRA -hanke pyrki erityisesti matkailuyrittämisen kehittämiseen. Taito työksi –hanke taas tavoitteli käsityöyrittäjäyden ja KOHU –hanke hoiva- ja kotityöpalveluyrittäjäyden edistämistä. Molemmat toteutettiin Etelä-Karjalassa. Osalla hankkeista taas on rajattu sisällöllinen tavoite. Se voi olla osallistujien muutosvalmiuden parantaminen, kuten Oulussa ja Kuusamossa järjestetyssä SISU –koulutuksessa tai paluu työelämään, kuten Kymenlaakson Wenla –hankkeessa. Etelä-Karjalan Naisenergia euroiksi –hanke puolestaan pyrki antamaan naisyrittäjille tai yritysjohdon tehtäviin haluaville naisille kansainvälistymiseen ja yrityksen laajentamiseen tarvittavaa osaamista, ja Etelä-Pohjanmaan MYY -hanke keskittyi ensisijaisesti markkinointiverkoston rakentamiseen.

Kaikkien edellä esiteltyjen hankkeiden keskeinen toimintamalli on koulutus. Useimpiin liittyy myös alalla vallitsevan tilanteen ja kehittämismahdollisuuksien selvittämistä, neuvontaa sekä verkostoitumisen ja yhteistyön edistämistä. Hankkeissa on toteutettu myös mentorointia eli alalla toimivien yrittäjien kokemuksen välittämistä aloittajille. Esimerkiksi Porin Seudun Yrityspalveluyhdistys ry toteuttaa Satakunnan TE -keskuksen rahoittamaa ESR:n Tavoite 3 –ohjelmaan sisältyvää SataMentoroinnilla kokemukseenvaihtoon –hanketta.

Yrittäjäyttä työllisyyden välineenä korostetaan kaikilla tahoilla. EU:n komission työllisyysryhmä painottaa yrittäjäyden edellytysten parantamista aina siihen mittaen, että yrittäjäydestä voisi tulla ”uravaihtoehto kaikille”. Suomen hallitus pyrkii parantamaan työvoiman kysyntää omalla määräaikaisella yrittäjäysohjelmalleen, jonka tavoitteena on yritysten lisäämisen ohella yritysten koon suurentaminen. Suomen hallituksen ohjelmassa (2003) naisyrittäjälainat mainitaan kannustimena naisten osallistumiselle työmarkkinoihin.

Ehdotuksia naisyrittäjäyden edistämiseksi

Naisyrittäjäyttä pohtiva työryhmä luovutti kuluvan vuoden alussa kauppa- ja teollisuusministerille suosituksensa, jossa ryhmä ehdotti toteutettaviksi lukuisia toimenpiteitä naisyrittäjäyden edistämiseksi. Lisäksi ryhmä esitti Kansallisen Naisyrittäjäyden Edistämishankkeen perustamista vuosille 2005-2008. Hankkeen tavoitteena on nostaa naisyrittäjien määrä 40 prosenttiin koko yrittäjäkunnasta.

Työryhmä jakoi esittämänsä toimenpiteet neljään ryhmään.

* Sosiaaliturvan sekä yrittäjäyden ja perhe-elämän yhteensovittamisessa tärkeää on vanhemmuuden kustannusten jakaminen tasapuolisemmin, valtakunnallisen sijaispalvelun kehittäminen,

verovähennysoikeuden luominen yrittäjäperheen alle 10-vuotiaan sairaan lapsen hoidon järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista ja yrittäjän sairausajan päivärahan karenssiajan lyhentäminen neljään päivään. Lisäksi äidin raskauden aikaiset poissaolot on nivottava yhteen, jolloin raskaudesta johtuvien poissaolojen karenssi rasittaisi vain yhden kerran äidin työnantajaa tai yrittäjä-äitiä.

* Rahoitusta ja osaamista parantaa investointi- ja kehittämistukien nykyistä laajempi myöntäminen erilaisille palveluyrityksille, oman pääomasijoitusrahaston perustaminen palvelualoille ja palvelualalle soveltuvan yrityshautomotoiminnan kehittäminen esimerkiksi resurssikeskusten yhteyteen.

* Neuvonnan, valmennuksen ja tiedotuksen parantamiseksi työryhmä ehdotti alueellisten naisresurssikeskusten toimintaedellytysten vahvistamista, naisyrittäjyyden mentoroinnin ottamista pysyväksi osaksi työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintaa, naisyrittäjyyden konsulttiverkoston kehittämistä, pitkäkestoisten koulutusohjelmien käynnistämistä, naisyrittäjyysportaalin luomista sekä naisyrittäjyyden kehittämistyöryhmiä maakuntiin koordinoimaan ja kehittämään naisyrittäjyyttä.

* Työryhmä piti myös tärkeänä, että naisyrittäjyyden tutkimusta ja tilastointia vahvistetaan esim. naisyrittäjyyden tutkimusohjelman käynnistämisen avulla.

Maaseudun naisten verkostoituminen

Suomessa naisten neuvontatoiminnalla on hyvin pitkä perinne ajalta, jolloin Suomi kuului Venäjän valtakuntaan. Erilaisten yhdistysten perustamisella ja niiden tekemällä neuvonnalla pyrittiin yhdistämään kansaa ja nostamaan suomalaisten elämisen tasoa. Ensimmäinen neuvontajärjestö oli 1899 perustettu Martta –liitto, joka toimii aktiivisesti edelleen. Myös mm. Naisasialiitto Unionin ja monien muiden järjestöjen neuvojanaiset kiersivät samoihin aikoihin ympäri Suomea puhumassa taloudenhoidosta ja innostamassa naisia osallistumaan yhteiskunnan rakentamiseen. 1900-luvun alussa maamiesseurojen yhteyteen alettiin perustaa naisosastoja, jotka nekin tekivät laajamittaista neuvontaa. Niiden työtä jatkaa Maa- ja kotitalousnaisten keskus, jonka neuvonnan avulla yrittäjät voivat arvioida ja suunnitella yrityksensä toimintaa mm. yrityksen laadun, kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Maa- ja kotitalousnaisten yritysneuvojat toimivat tiiviissä yhteistyössä neuvontajärjestö ProAgrian neuvonnan kanssa.

Maaseudun naiset ovat yhteiskunnallisesti hyvin aktiivisia nimenomaan naisjärjestöjen tehokkaan toiminnan seurauksena. Noin viidennes heistä kuluu joko Maa- ja kotitalousnaisiin tai Marttoihin tai molempiin. Erilaisten uskonnollisten järjestöjen ja urheilujärjestöjen toimintaan osallistuu kumpaankin runsas 10 % maaseudulla asuvista naisista. Ammattiyhdistysten, puoluepoliittisten järjestöjen, tuottajayhdistysten ja maamiesseurojen jäseniä on selvästi alle 10 % kutakin. Lisäksi lähes parikymmentä prosenttia maaseudun naisista on mukana kylätoiminnassa. Yllä mainittujen järjestöjen ohella tai usein osana niiden toimintaa on pystytetty lukuisia määräaikaista hankkeita, joiden päämääränä on lisätä maaseudun naisten verkostoitumista. Myös useimpiin edellä esiteltyihin yrityskoulutushankkeisiin sisältyy muiden tavoitteiden ohella yhteistyön lisääminen ja verkostojen rakentaminen.

Viime vuosina naiset ovat luoneet internetissä toimivia keskustelufoorumeita ja sähköisiä verkostoja. Vuonna 2004 toteutettu seutuverkkotutkimus osoittaaakin, että enemmistö (58 %) seutuverkkojen (seutuportaalien, kansalaisverkkojen, maakuntaportaalien) käyttäjistä on naisia, ja joidenkin seutuverkkojen osalta naisten osuus nousi jopa yli 70 prosentin. Naisten nettihankkeita ovat olleet mm. Wenla- ja WoMeNet - palveluverkkohankkeet, joiden toiminta jatkuu yrityksenä. Muita naisten tietotekniikkataitoja kehittäviä hankkeita ovat olleet esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla toimiva ALMA -rahoitteinen Tietolaturi –kurssi tai Equal -rahoitteinen WomenIT, joka pyrki lisäämään tyttöjen kiinnostusta teknologiaa ja teollisuutta kohtaan.

Keskeinen maaseudun naisten tilanteen parantamiseen pyrkivä valtakunnallinen verkosto on Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmä, jonka lähtökohta on, että voimaannuttamalla nainen voimistetaan koko yhteisö. Ryhmä pyrkii kehittämään yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa, lisäämään kansainvälisiä yhteyksiä sekä edistämään naisten mahdollisuutta osallistua alue- ja maaseutupolitiikan suunnitteluun, toteuttamiseen ja päätöksentekoon. Ryhmä julkaisee omaa lehteä sekä maaseudun kehittämistä koskevia tutkimuksia ja selvityksiä. Naisteemaryhmä pyrkii parantamaan naisten yrittäjyys- ja muita toimeentulomahdollisuuksia, sillä se pitää yrittäjyyden kehittämistä yhtenä keskeisen ratkaisuna maaseudun ongelmille. Ryhmän aloitteesta perustettiin Maaseudun Naisyrittäjien tuki ry., joka toteutti 1997-2000 yrittäjyyden alkuvaihetta tukevan maaseudun naisten yrittäjysohjelman.

Naisteemaryhmän laatima Maaseudun naisten toimintaohjelma Maaseutu kehittyä naisten työllä (2004) ilmoittaa tavoitteekseen edistää naisten mahdollisuuksia asua maaseudulla, tehdä työtä ja ansaita toimeentulonsa omalla työllään sekä perustaa perhe ja synnyttää lapsia. Se sisältää lukuisia toimenpide-ehdotuksia, joilla naisnäkökulmaa ja sukupuolten välistä tasa-arvoa voidaan alueellisessa kehittämisessä edistää. Keskeiset teemat ovat tasa-arvo ohjelmatyössä, työllisyys ja yrittäjyys sekä tutkimus. Ohjelma ehdottaa, että aluetason toimijoille järjestetään tasa-arvokoulutusta, että alueellisia naisteemaryhmiä ja verkostoitumista vahvistetaan ja että maakunnissa toteutetaan tasa-arvohankkeita ja niihin palkataan koordinaattoreita. Naisyrittäjien starttirahan ja naisyrittäjälainojen yhteyteen on luotava vertaisryhmätoimintaa ja sukupuolinäkökulma on huomioitu kaikessa yrittäjyyden edistämässä. Ryhmä korostaa naisyrittäjyysryhmän lailla maaseutua koskevan sukupuolinäkökulmaisen tutkimuksen lisäämistä sekä alan tutkimuksen ja toimijoiden välisen tiedonkulun parantamista.

Naisten resurssikeskukset

Paikallisen ja valtakunnallisen verkoston ohella Suomeen alettiin 1990-luvulla perustaa maakunnallisia naisten resurssikeskuksia, jota toimivat alueellisina yrittäjyyden ja verkostoitumisen edistämisen keskuksina. Keskukset pyrkivät myös vaikuttamaan paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon naisten näkökulmasta. Ne antavat neuvontaa mm. yrittäjävalmiuksien hankkimisessa ja liikeidean kehittämisessä. Ne järjestävät koulutusta, hoitavat tiedonvälitystä ja toimivat hengen kohottajina. Resurssikeskukset toimivat kokoontumispaikkoina, josta saa tietoa naisen hyvään arkeen liittyvistä asioista ja joihin on matala kynnys tulla. Ne tukevat naisia heille läheisellä tavalla ja luovat naisverkostoja.

Ensimmäinen Suomeen perustetuista resurssikeskuksista oli Osuuskunta Naisten Talo (1995). Sitä puuhaavat naiset kävivät perustamisvaiheessa ottamassa oppia Ruotsista, Jämtlannissa sijaitsevassa osuustoimintakeskuksessa, jonka yhteydessä toimi erityinen maaseudun neuvontaa harjoittava naisyksikkö. Vuosina 1995-2004 Suomessa on toiminut kymmenkunta naisten resurssikeskusta. Toimintansa lopettaneita ovat Jyväskylässä toiminut INTRA ja kaksi Etelä-Pohjanmaalla DEVOTE-hankkeen aikana toiminutta resurssikeskusta.

Vuonna 2004 jäljellä on neljä resurssikeskusta: Naisyrittäjyyskeskus Helsingissä, Osuuskunta Naisten Talo Kokkolassa, Karellikeskus Oy Joensuussa ja Naistentalo Iisalmessa. Naisten Talo -osuuskuntaa esitellään tarkemmin jäljempänä. Karellikeskus toteuttaa naisyrittäjyysprojekteja ja sen puitteissa toimii kunnittain koottuja tiimejä. Karellikeskuksen yhteyteen perustettu Osuuskunta Napakka on yksi selvityksen lopussa esitellyistä yrityksistä. Naistentalo toteuttaa parhaillaan Naisyrittäjän Lähtöruutu-hanketta, joka seurasi resurssikeskuksen luomista kartoittavasta ENREC:in (European Network of Resource Centres) rahoittamasta hankkeesta. Lähtöruudun tehtävänä on naisyrittäjyyden näkyvyyden lisääminen ja tasa-arvon edistäminen. Hanke tarjoaa neuvontaa ja mentorointia yrityksen eri kehitysvaiheissa, auttaa löytämään yhteistyökumppaneita, organisoimaan työnantajarenkaita, välittää opiskelijoita harjoittelijoiksi ja antaa mikrotukea.

Hämeessä tehty esiselvitys Kerttu -voimavarakeskuksen perustamisesta ei johtanut varsinaiseen hankkeeseen kuten ei myöskään Kainuun resurssiverkostosta tehty hankesuunnitelma. Kainuussa toimii kuitenkin aktiivinen naisverkosto jota kuvataan tarkemmin selvityksen lopussa. Maakunta toteuttaa myös Leader –rahoitettua Naisyrittäjyys –hanketta. Kuten ylempänä on esitetty, muissakin maakunnissa on varsin suuria naisyrittäjyyteen ja naisten verkostojen luomiseen pyrkiviä eri lähteistä rahoitettuja hankkeita, vaikkakaan ei varsinaisia resurssikeskuksia. Alueellisten naisteemaryhmien pyrkimyksenä on resurssikeskusten lailla vaikuttaa alueelliseen kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Kaikki resurssikeskukset ovat toimineet ilman perusrahoitusta määräaikaisilla projektirahoituksilla, joita on saatu EU:lta tai maakunnallisista aluekehittämisvaroista. Esimerkiksi Osuuskunta Sataosaajien ylläpitämä Porin seudun naisten resurssikeskus Karhutar sai rahoitusta ESR:ltä. Kehittämistoiminta joudutaan useimmiten lopettamaan hankerahoituksen päätyttyä, mutta muut toiminnat saattavat jatkua. Esimerkiksi Itä-Uusimaalla projektina alkanut Naisverkko Kvinnet 95 toimii edelleen vapaamuotoisena yhteysverkostona. Resurssikeskukset voivat myös toimia yritysmäisesti myymällä jäsentensä tuotteita ja työtä, mutta silloin niiden on vaikea ylläpitää resurssikeskuksen kaltaista alueellista kehittämistä. Määräaikaisuus vaikeuttaa resurssikeskusten työskentelyä, sillä projektirahoituksella toiminta on mahdollista vain velkarahan turvin. Velanoton seurauksena tulo-rahoitus kuluu korkojen maksuun. Vielä varoja tärkeämpää on kuitenkin rahoituksen tuoma näkyvyys ja arvovalta, sillä yhteiskunnan rahoitus kertoo keskusten tärkeydestä ja asemasta yhteiskunnassa.

Naisten resurssikeskusten toimintamahdollisuuksien parantaminen on sisäasiainministeriön toimeksiannosta parhaillaan selvityksen kohteena. Ministeriö pitää keskuksia erittäin tärkeinä keinoina kehittää naisten yrittäjyyttä ja työllisyyttä, joiden avulla saadaan naisia muuttamaan takaisin alueille. Selvityksen tekee Karellikeskus, ja sen on määrä valmistua kuluvan vuoden kevään lopussa. Suomessa ollaan resurssikeskusten perustamisessa jäljessä yleistä eurooppalaista tasoa, joka tosin vaihtelee maittain. Resurssikeskukset ovat kuitenkin kaikkialla lisääntymässä. Erityisen runsaasti niitä on Ruotsissa, missä niitä perustettiin 1990-luvun loppupuolella. Vuosituhannen vaihteessa keskuksia oli 150 ja ne saivat valtion tukea. Kun Ruotsin seuraava hallitus poisti resurssikeskusten määrärahan, väheni määrä 50:een. Parhaillaan istuvan hallituksen ottaessa resurssikeskukset taas rahoitettavakseen määrä nousi takaisin 150:een. Ruotsin mallissa valtiovalta vastaa kolmanneksesta resurssikeskusten rahoituksesta.

Myös Maaseutupolitiikan naisteemaryhmä painottaa ohjelmassaan neuvontajärjestöjen, projektien ja resurssikeskusten merkitystä yrittäjyyden tukemisessa. Ryhmän mukaan on tärkeää, että naisilla on henkisesti ja fyysisesti lähellä olevaa tuki-, koulutus- ja neuvontapalvelua. Se ehdottaa, että vuoteen 2007 mennessä perustettaisiin 10 resurssikeskusta.

Osuuskunnat yhteisötalouden yritysmuotona

Osuuskunta vaikuttaa olevan yhteisötalouden kehittämiseen erinomaisesti soveltuva yritysmuoto, sillä osuustoiminta on paikallisesti ankkuroitua yrittäjyyttä, jossa keskiössä on jäsenten tarve. Suomen uutta, vuonna 2002 voimaantullutta osuuskuntalakia pidetään maailman moderneimpana yhteisölakina. Kansainvälinen osuustoimintaliitto ICA:n määrittäksen mukaan osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja tavoitteitaan. Vapaaehtoisuuden, talouteen ja päätösvaltaan liittyvän demokraattisuuden, itsenäisyyden ja omatoimisuuden lisäksi osuustoiminnan periaatteet sisältävät avoimuuden, jatkuvan koulutuksen, keskinäisen yhteistyön ja yhteisöllisyyden vaatimukset.

Osuuskunta on turvallinen tapa ryhtyä yrittäjäksi, sillä siinä riskit ovat muuta yritystoimintaa pienemmät. Osuuskunta pystytään usein perustamaan pienellä alkupääomalla, kun kustannukset voidaan jakaa monen jäsenen kesken. Suomalaisessa järjestelmässä osuuskuntana toimimisessa on se etu, että jäsenen ollessa työsuhteessa osuuskuntaan hänen työttömyysturvansa säilyy mahdollisten työttömyysjaksojen aikana silloin kun hänen osuutensa osuuskunnasta jää alle 15 prosentin. Tällaista ns. turvaverkkoa ei muilla yrittäjillä ole. Lisäksi osuuskunta hoitaa työntekoon liittyvät viranomaisyhteydet, työnantajavelvoitteet ja veroasiat sekä laskee tarjouksen toimeksiantajalle. Osuuskunnat pystyvät myös tarjoamaan jäsenilleen koulutusta ja tietoliikennetekniikkaa ja -palveluja. Jos jäsen on sairauden vuoksi estynyt hoitamaan asiakkaalle luvattua työtä, voi toinen jäsen tulla sijalle. Näin palvelu pystytään turvaamaan.

Suomessa taloudellinen ja aatteellinen yhteistyö on kautta historian ollut vahvinta tilanteissa, joissa vanhat rakenteet murtuvat. Ajoittain yhteistyö on myös ollut poliittinen voima hallintovaltaa vastaan. Suomessa osuustoiminta oli erityisen voimakasta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, kun tuotanto-, kulutus- ja rahoitusjärjestelmien murrokset olivat suuria. Tuolloin paikallisiksi perustetut osuuskunnat pystyivät valtakunnalliset myynti-, hankinta- tai rahoitusorganisaatiot, jotka

vuosikymmenten mittaan kehittyivät valtakunnallisiksi liikeyrityksiksi. Alun perin kaikki nämä osuuskunnat pyrkivät kuitenkin ensisijaisesta yhteisöjen hyvinvointia edistäviin päämääriin. Myöhemmin esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeisissä jälleenrakennuksen olosuhteissa suomalaista yhteiskuntaa rakennettiin jälleen pienten osuuskuntien avulla. Hyvinvointiyhteiskunnan kehittyessä ihmisten oma-aloitteisuus väheni ja useimmissa asioissa luotettiin valtioon, mutta 1990-luvun alun lama nosti pienimuotoisen osuustoiminnan aivan uuteen arvoon.

Vuoden 1987 jälkeen perustettuja osuuskuntia kutsutaan uusosuuskunniksi erotuksena vanhoista, valtakunnallisiksi kasvaneista osuuskunnista. Uusosuuskuntia on perustettu vuoden 1987 jälkeen yli 2500 (tilanne vuoden 2005 alussa); vuosittain yli 200 osuuskuntaa näkee päivänvalon. Suurin osa niistä (noin 850) on työ-, palvelu- ja asiantuntijaosuuskuntia, joista kulttuuri-, kustannus- ja viestintäalan osuuskuntia on 135 ja sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan osuuskuntia 70. Maaseudun vesihuollosta vastaavia vesiosuuskuntia on 670, eri alojen markkinointiosuuskuntia on 300 ja matkailualalla toimii 50 osuuskuntaa. Alle sadan kappaleen jäävät hankintaosuuskunnat (84), energiaosuuskunnat (64), maaseudun ja kylien kehittämistä varten perustetut osuuskunnat (44) ja vaikeasti luokitettavilla muilla aloilla toimivat osuuskunnat (73). Vuonna 2001 uusien osuuskuntien toiminnassa arvioitiin olleen noin 20 000 jäsentä. Arviot uusosuuskuntien työpaikoista vaihtelevat 1 500:sta 12 000:een.

Työ-, palvelu- ja asiantuntijaosuuskuntien enemmistö on työttömien, tilapäistyösuhteissa olevien ja vastavalmistuneiden perustamia monialaosuuskuntia, joiden pääasiallinen tarkoitus oli järjestää jäsenilleen töitä. Menestyessään ne yleensä laajentavat toiminta-alueitaan, jäsenkuntaansa ja palveluvalikoimaansa eli levittävät hyvää toimintamallia laajemmalle sen sijaan, että pyrkisivät tuottamaan mahdollisimman paljon voittoa. Menestyvän osuuskunnan toiminta-ajatuksena tulee kuitenkin olla kannattava liiketoiminta.

Osuuskuntien syntymistä vauhditti sekä 1900-luvun alussa että sen lopussa laajasti tarjottu neuvonta. Vuosisadan alussa osuustoiminnan keskusseuraksi 1899 perustetun Pellervo-Seuran konsulentit kiersivät Suomen paikkakunnilla kertomassa yhteistoiminnan voimasta. Myös naisasia oli esillä tässä alkuvaiheessa, sillä Pellervo-Seuran perustajan Hannes Gebhardin vaimo Hedvig Gebhard toimitti Pellervon ruotsinkielistä lehteä parinkymmenen ensimmäisen vuoden ajan ja julkaisi mm. Naiset ja osuustoiminta –kirjansen 1907. Hänen mukaansa naiset tarvitsevat osuustoimintaa ja osuustoiminta puolestaan naisia. Hedvig Gebhard oli yksi ensimmäiseen eduskuntaan valituista 19 naispuolisesta kansanedustajasta, ja hän toimi kansanedustajana yhteensä

kymmenen vuotta. Eduskunnassa hänen toiminta-alueitaan olivat erityisesti maaseudun naisen aseman parantaminen ja kotitalouden järkiperaistaminen.

1990-luvulla Pellervo-Seuran yhteydessä toimiva, projektipäällikkö Hanna-Leena Asunnan vetämä uusosuustoimintaprojekti teki osuustoiminnallista yrittämistä tunnetuksi ja antoi laajamittaista neuvontaa. Niissä maakunnissa, joissa neuvontaa aktiivisesti järjestettiin, syntyi selvästi enemmän uusia osuuskuntia kuin maakunnissa keskimäärin. Uusosuustoimintaprojekti toimi laajan verkoston keskuksena. Siihen kuuluivat osuustoiminnan kehittämiseksi perustettu Coop Finland ry, Helsingin yliopiston osuustoimintainstituutti, maakuntien alueelliset neuvontaprojektit ja osuustoimintakeskukset. Uusosuustoimintaprojektin yhteydessä toimiva, yllä mainituista elimistä kokoonpantu neuvottelukunta hajosi projektin loputtua. Coop Finland ry. jatkoi neuvottelukunnan toimintaa, mutta resurssien puutteessa voima ei enää ollut entisenkaltaista ja osuuskuntien perustaminen väheni huomattavasti. Pellervo-Seura ylläpitää kuitenkin edelleen uusosuustoimintaprojektin tuotteena syntyneitä Wuokko - Uusosuustoiminnan palvelusivuja, joilla on mm. tietoa osuustoiminnasta, osuuskunnan perustamisopas sekä perustettujen osuuskuntien rekisteri.

1990-laman aikana useat osuuskunnat ideoitiin työhallinnon järjestämisen työvoimapolitiittisen koulutuksen yhteydessä. Yrityksen perustamiseen liittyvät toimet tehtiin monesti kurssin harjoitustehtävinä ja samalla luotiin suhteet tulevaan asiakaskuntaan. Myös työhallinnon myöntämä omatoimisuusavustus helpotti uusien osuuskuntien perustamista. Vaikka osuustoimintakurssit olivat huomattavan vaikuttavia, niiden järjestäminen on vähentynyt 2000-luvulla. Osuuskunta saattaa syntyä myös aktiivisen kylätoiminnan seurauksena. Monet kunnat tukevat osuuskuntien toiminnan käynnistymistä esimerkiksi tarjoamalla yrityksen vaatimaa infrastruktuuria edullisesti ja ostamalla osuuskunnan palveluja.

Vaikka Suomessa on siis hyvin pitkä ja menestyksenkäs osuustoiminnan perinne, ovat osuuskunnat yritysmuotona hämmästyttävän tuntemattomia ja niihin kohdistuu ennakkoluuloja. Esimerkiksi hallituksen yrittäjyysohjelmassa ei mainita osuuskuntamuotoa lainkaan, ja Finnveran sivuilla yritysmuotoina mainitaan vain toiminimi, avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö ja osakeyhtiö. Yrittäjäkoulutuksissa ei myöskään kiinnitetä riittävästi huomiota osuustoiminnallisen (ja sosiaalisen) yrittäjyyden vaatimiin taitoihin. EU:n komissio uskoo, että osuuskuntien potentiaalia ei ole täysin hyödynnetty ja että niiden julkisuuskuva olisi parannettava. Komission toimenpidesuosituksissa korostetaan alan näkyvyyden lisäämistä, osuuskuntia koskevan kansallisen lainsäädännön laadun parantamista sekä osuuskuntien panoksen lisäämistä yhteisön politiikassa.

Esimerkkejä naisten yhteisötaloudesta

OSUUSKUNTA NAISTEN TALO

Osuuskunta Naisten Talo, Isokatu 12, 67100 KOKKOLA, Puh: +358 (0)6 831 7355, Fax: +358 (0)6 832 2475, Email: naistentalo@naistentalo.kpnet.com, www.kpnet.com/femi/tiedot.html, hallituksen varapuheenjohtaja Margita Lukkarinen, Puh: +358 (0)400-866 686, Email: margita.lukkarinen@coopconsult.fi

Runsas kymmenen vuotta sitten, Lauhan päivänä 1994, Jyväskylän yliopiston Chydenius Instituutin Heleena Lönnroth ja eräät muut maakunnassa aktiivisesti toimivat keskipohjalaiset naiset kutsuivat koolle kokouksen pohtimaan naisten tilannetta maakunnassa. Innostus oli suuri, sillä kokoukseen saapui 70-80 naista. Tässä kokoontumisessa todettiin, että Keski-Pohjanmaan maakunta näyttäytyi naisille harmaana ja solmiolla varustettuna. Päätettiin yhdessä muuttaa tilannetta. Päämääränä oli tehdä naiset näkyviksi ja saada ainakin solmio värikkääksi.

Käsitteeksi muodostuneella Lauhan päivän kokouksella oli kaksi seurausta. Ensinnä perustettiin epävirallinen yhteistyöryhmä, joka nimesi itsensä Keski-Pohjanmaan naiskomissioksi. Ryhmä alkoi antaa pyytämättä lausuntoja tärkeinä pitämistään kysymyksistä ja kritisoi ratkaisuja, jotka olivat komission mielestä naisia syrjiviä tai jopa tasa-arvolain vastaisia. Kun esimerkiksi yhteen Interreg -ohjelmaan valittiin molemmiksi maakunnan edustajiksi mies, naiskomissio eteni valituksessaan EU:n komissioon asti ja sai asian muuttumaan. Ajan mittaan naiskomissio alettiin kutsua mukaan viralliseen toimintaan keskipohjalaisten naisten edustajana.

Toinen Lauhan päivän tulos oli Osuuskunta Naisten Talo, joka perustettiin puolen vuoden kehittelytyön jälkeen vuonna 1995. Osuuskunnan äitinä toimi Margita Lukkarinen, joka tuolloin vastasi Vaasan läänin osuustoiminnan kehittämisprojektista. Lukkarinen oli työssään tekemisissä projekteja miettivien tai osuuskuntaa suunnittelevien naisryhmien kanssa. Naisten Talossa nämä yhteisötalouden muodot yhdistyivät. Osuuskunta Naisten Talon tarkoituksena on jäsentensä toimeentulon ja yrittäjyyden turvaaminen ylläpitämällä työtilauskeskustoimintaa sekä järjestämällä koulutusta ja neuvontaa toimeentuloon liittyvissä asioissa. Lisäksi osuuskunta edistää naisten verkostoitumista ja pyrkii kohentamaan naisten asemaa.

Naisten Talon jäsenenä oli alunperin noin 60 naista. Nyt jäseniä on 44, joista naisia on 36 ja miehiä 8. Jäsenistössä on käsityön ja taiteen tekijöitä ja erilaisia työsuoritteita mm. koulutusta, konsultointia, toimistopalveluja sekä hoiva- ja kotitalouspalveluita tarjoavia henkilöitä. Naisten Talon projektien piirissä naisia on ollut useita satoja. Osuuskunnan 5-henkisen hallituksen tärkeimpiin tehtäviin kuuluu talousseurannan ja toiminnan kehittäminen, uusista jäsenistä päättäminen ja osuuskunta-ajatuksen toteuttaminen.

Osa naisten näkyväksi tekemistä oli se, että Naisten Talo vuokrasi omalla kustannuksellaan tilat keskeltä kaupunkia. Kokkolan kaupunki tuli sillä tavalla vastaan, että Lukkarinen saattoi olla virkansa puolesta mukana osuuskunnan perustamistoimissa. Lisäksi kaupungilta saatiin puhelin. Muuten Naisten Talo on jatkuvasti toiminut ilman perusrahoitusta itse hankkimiansa projektien, oman yritystoiminnan ja paljon myös talkoohengen varassa. Vaikka talkootyötä joudutaan tekemään runsaasti, Naisten Talo on aina pitänyt tarkasti huolta siitä, että sen projektien työntekijät tai osuuskunnan jäsenet saavat normaalin alan mukaisen palkan tehdessään töitä osuuskunnalle. Henkilöstö myös osallistuu aktiivisesti eri projektien puitteissa järjestettyyn koulutukseen.

Osuuskunta Naisten Talolla on kolme jalkaa. Niistä ensimmäinen on osuuskunnan yhteyteen perustettu käsityöläisten myymälä Artésa. Siellä n. 50 käsityötä ammatikseen tekevää tai harrastavaa naista myy tuotteitaan ja testaa samalla tuotteidensa menekkiä sekä saattaa valmistautua yrityksen perustamiseen. Käsityöalalla toimivien naisten ryhmä olikin yksi ponnin osuuskunnan perustamiseen, sillä he suunnittelivat 1990-luvun puolivälissä Lukkarisen opastuksella omaa osuuskuntaa tuotteittensa markkinoimiseksi. Artésa –myymälä toimi talkoovoimin aina viime vuoteen saakka, jolloin voitiin palkata myymälänhoitaja.

Naisten Talon toinen jalka on työosuuskuntana toimiminen. Osuuskunnan tilauskeskus markkinoi ja välittää naisten osaamista kaupungille, ympäristön kunnille, yrityksille ja yksityishenkilöille. Palveluja tarjotaan sairaanhoito- ja sosiaalialoilla, siivous- ja kodinhoitoaloilla sekä toimistopalveluissa. Asiakkaat voivat ostaa osuuskunnalta tarvitsemansa tuntimäärän. Osuuskunnan jäsenet mm. tuottavat toimisto- ja siivouspalveluja pienille yksityisille yrityksille ja projekteille sekä hoivapalveluja kaupungille. Tämä osuuskunnan toimiala on normaalia yritysmäistä toimintaa, jonka päämääränä on työllistää kannattavasti osuuskunnan jäseniä.

Kolmantena jalkana on maakunnallinen kehittämistyö. Heti toimintansa alussa Naisten Talo haki ja sai Vaasan läänin työvoimapiiriltä projektivaroja naisyritysneuvojan palkkaamiseksi. Näiden

varojen turvin neuvoja saattoi toimia kaksi vuotta. Seuraavat kolme vuotta neuvojan palkkaus saatiin EU-rahoitteisesta DEVOTE -projektista. Koulutuspalvelutoiminta keskittyy osuustoiminta-, käsityöläisyys-, hoiva- ja toimistopalveluyrittäjyyteen.

DEVOTE –hanke toteutettiin kolmen alueen, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan, naisverkostojen yhteistyönä ja sitä hallinnoi Vaasan yliopisto. Projektin tavoitteena oli naisten voimavarojen hyödyntäminen työllistymiseksi, naisten verkostotoiminnan sisällyttäminen aluekehittämistyöhön sekä olemassa olevien naisverkostojen koordinointi. Hankkeessa järjestettiin koulutusta naisjohtajille ja maaseudun naistoiminnan neuvojille. Hanke myös vahvisti yhteisötalouden tutkimusta, sillä Seija Virkkala ja Pirkko Carpenter laativat hankkeeseen liittyen tutkimuksen Kehitystä naisten ehdoilla. DEVOTE -hankkeen yhteydessä pystytettiin Seinäjoen ja Vaasan resurssikeskukset, joissa harjoitettiin kehittämistyötä ja neuvontaa. Ne joutuivat kuitenkin lopettamaan toimintansa rahoituksen päätyttyä. Kolmantena resurssikeskuksena toiminut Kokkolan Naisten Talo sen sijaan jatkoi toimintaansa hankkeen jälkeenkin, vaikka naisyrittäjäneuvojan tehtävät jouduttiin sielläkin lopettamaan.

DEVOTE:n ohella Naisten talo on ollut toimintansa aikana mukana useissa projekteissa joko yksin tai kumppanien kanssa:

- **Tevanake -projekti** (1997-2000) pyrki yhteismarkkinoinnilla edistämään tekstiili-, vaatetus- ja nahka-alan yritysten toimintamahdollisuuksia. Mukana oleville yrityksille tarjottiin apua, tukea ja neuvoja tuotekehittelykysymyksissä, markkinoinnissa sekä ns. yritystaloudellisissa kysymyksissä.
- **Rannikon elintarvikeprojekti** (1997-2000) tavoitteli paikallisesti ja alueellisesti tuotettujen elintarvikkeiden jalostusmäärän lisäämiseen sekä alan tuotteiden ja työpaikkojen määrän nostamiseen. Projekti neuvoi yrityksiä tuotekehittelykysymyksissä, markkinoinnissa sekä ns. yritystaloudellisissa kysymyksissä. Projekti oli vahvasti mukana edesauttamassa FOODIA -elintarvikekeskuksen syntyä.
- **Merenkurkun naiset –projekti** (1998-2000) tavoitteena oli edistää sekä Merenkurkun ylittävien että alueen sisäisten verkostojen syntymistä. Projektissa olivat mukana Naisten resurssikeskukset Kokkolasta, Kristiinankaupungista ja Seinäjoelta sekä Uumajasta, Skellefteåsta ja Örnsköldsvikistä.
- Naisten Talo toimi **EuroFEM –verkoston** koordinoijana. Yhteistyössä verkoston muiden toimijoiden kanssa tehtiin projektirahoitushakemus EU:n komission IV tasa-arvo-ohjelmasta. Hakemusta ei kuitenkaan hyväksytty rahoitettavaksi.
- Kokkolan kaupunki kuuluu eurooppalaisten kaupunkien ja alueiden sosiaalitalouden kehittämisverkostoon, **Revesiin**, joka on käynnistänyt useita hankkeita. Naisten Talo on mukana, mm. Municipal Welfare-, Interface-, Participation- and Flexibility ja Social Care Voucher -hankkeissa. Revesin puitteissa Naisten Talo on tehnyt sopimuksen Kokkolan kaupungin kanssa kolmannen sektorin kehittämisestä mm. koulutuksen, tapaamisten ja ohjaamisen kautta.
- Naisten Talo on osallistunut aktiivisesti Euroopan työosuuskuntien liiton naistoimijoiden käynnistämään **Cecop** -naisverkoston verkoston kehittämiseen. Verkosto on käynnistänyt naisten johtamiseen, osuuskuntien päätöksentekoon ja osallistumiseen liittyviä hankkeita.
- **CLAW**, Cooperative Learning and Women on Ruotsista käsin koordinoitu Leonardo-hanke, jonka puitteissa toteutettiin uusosuuskuntien talouselämän lukutaitopakettikoulutus. Koulutus toteutettiin ryhmätöinä ja kukin ryhmä välitti tiedon oppimastaan asiakokonaisuudesta toisille ryhmille.
- Naisten Talo on ollut yksi **A.S.T.E.R.in** tutkimuskohde tasa-arvohankkeessa, jossa kerättiin tietoa naisten ja miesten välisen tasa-arvon toimivuudesta eri kulttuureissa ja maissa.

Mainittujen hankkeiden ohella Naisten talo on ollut mukana Lucina Hagman Academyn kehittämissä, Cydenius –instituutin Sosiaalitalouden instituutin kehittämissä ja keskipohjalaisten yhdistysten ja osuuskuntien KOSTI –järjestön suunnittelussa ja perustamisessa.

Naisten Talo on loistava esimerkki osaamisen kumuloitumisesta ja leviämisestä ympäristöön sekä kansalliseen ja kansainväliseen toimintaan. Artésan toiminta Naisten Talon yhteydessä on antanut käytännön kokemusta siitä, minkälaisia ongelmia omaa yritystoimintaa mieltäville syntyy, kun he sopeuttavat epätyypillisiä työsuhteita työvoimahallinnon määräyksiin. On opeteltu työttömyyskorvauksen ja yritystoiminnan yhdistämistä sekä luonnollisesti muutakin yritystoiminnan osaamista. Työnvälittämisessä on myös oma osaamisensa, jota Naisten Talo on voinut levittää laajalle alueelle. Projektien organisoinnissa Naisten Talolla on pitkä kokemus, jota sen yhteistyökumppanit saattavat hyödyntää. Omissa projekteissa ei enää olla lasten kengissä, vaan voidaan astua suoraan yrittäjän naisten avokkaihin tai maaseudun naisten saappaisiin.

Naisten Talo kertoo yhteistyön voimasta ja mahdollisuudesta muuttaa maailmaa. Sekä osuuskunnassa että naisverkostossa mukana olevat ovat kiertäneet ympäri Suomea ja maailmaa puhumassa asiastaan, kertomassa kokemuksistaan, antamassa asiantuntemustaan ja toimimassa kätilöinä vastaaville hankkeille. Huolimatta kehittämisrahoituksen loppumisesta Naisten Talo on edelleen mukana aluekehitystyössä. Osuuskunnan edustaja kutsutaan erilaisiin työryhmiin tai siltä pyydetään lausuntoja, vaikka sillä ei sinänsä ole virallista asemaa. Keski-Pohjanmaan liitto mm. perusti Naisten Talon ja Keski-Pohjanmaan Naiskomission aloitteesta Naisteemaryhmän edistämään naisnäkökulman huomioimista aluekehityssuunnittelussa ja -työssä. Yhteydenpito Suomessa toimiviin resurssikeskuksiin ja kansainvälisiin yhteistyökumppaneihin on vilkasta. Suomalaiset ja eurooppalaiset vieraat ovat tutustuneet Naisten Talon toimintaan. Naisten Taloa on esitelty useissa eurooppalaisissa konferensseissa hyvänä esimerkkinä naisten yhteistoiminnan ja yrittäjyyden edistämisessä.

PIRITYISET RY.

Pirityiset ry., PL 40, 69601 Kaustinen, Puh: +358 (0)6 860 4369, +358 (0)40 865 1454, Fax: +358 (0)6 860 4222, Email: pirityiset@pirityiset.fi, www.pirityiset.fi, toiminnanjohtaja Pirjo Palosaari-Penttilä Puh: +358 (0)40 865 1454, Email: pirjo.palosaari-penttila@pirityiset.fi

Keski-Pohjanmaan naiset ovat olleet omatoimisesti mukana ohjelmaperustaisessa maakunnan kehittämisessä Lauhan päivän naiskokouksesta (1994) lähtien. Vuonna 1997 joukko Kaustisen seutukunnan naisia kokoontui pohtimaan kotiseutunsa kehittämistä. Heitä huoletti kaksi asiaa. Ensinnäkin se, että paljon osaamista jäi käyttämättä. Toiseksi todettiin, että kehittämistoiminta ei edistänyt riittävästi lasten, nuorten, naisten ja ikäihmisten elämän ehtoja. Päätettiin järjestää tapahtuma, jossa seudun naisia kannustettiin visioimaan elinvoimaista seutukuntaa. Vuonna 1997 toteutetun Upea Nainen -päivän tuloksena perustettiin alueellinen kehittämissyhteistyö Pirityiset ry., joka toteuttaa visiota hyvinvoivien ihmisten maaseutuyhteisöstä. Pirityiset tarkoittaa hyvää haltijaa.

Seutukunnan toimeksiannosta alettiin laatia alueen kehittämiseen tähtävää LEADER –ohjelmaa. Se ei kuitenkaan saanut rahoitusta. Pirityisten toiminnassa aktiivisesti mukana olleet naiset osallistuivat saamaan aikaan Pohjanmaan naisverkostojen yhteistyönä organisoiman DEVOTE –hankkeen koulutukseen, jonka innostamana seutukunnassa ryhdyttiin laatimaan ohjelmaa POMO –hankkeelle. Perinteestä elämäntyö –ohjelma sai maa- ja metsätalousministeriön hyväksynnän, vaikka oli vahvasti kulttuuripainotteinen. Ministeriö katsoi, että ohjelma toimi hyvänä esimerkkinä kulttuurin tuotteistamisesta. Pirityisten 1997-99 toteuttama ohjelma sai 8 miljoonan markan rahoituksen. Ohjelma tuotti useita paikallisia kokeiluja sekä kulttuurin saralla että työllistämässä.

Jotkut niistä päättyivät rahoituksen loputtua ja toiset taas saivat jatkoa muilla keinoin. Ohjelman merkittävin seuraus oli kuitenkin yleisen tieto-taito -tason lisääntyminen sekä aktiivisuus ja rohkeus paikkakuntien elämäntason kohentamiseen.

Pirityiset loi Perinteestä elämäntyötä -ohjelman aikana laajan kontaktiverkoston ja tuli alueella tunnetuksi. Ohjelman päätyttyä alkoi alueen kehittämiseen tähtäävän Kotikylä+ -ohjelman valmistelu. Ohjelman teemana on maaseudulta kaupunkeihin suuntautuvan muuttoliikkeen hidastaminen ja maaseudulle suuntautuvan muuttoliikkeen edistäminen. Ohjelma saa rahoitusta LEADER+ -ohjelmasta. Kotikylä+ -ohjelma pyrkii pitämään seudun kunnat elävinä ja viihtyisinä sekä luomaan alueen ihmisille uusia työmahdollisuuksia. Ohjelman kohderyhmänä ovat erityisesti naiset ja nuoret, mutta kaikki kotiseutunsa kehittämisestä kiinnostuneet voivat osallistua toimintaan. Lähtökohtana on, että maaseudun asukkaat ovat kotiseutunsa parhaita asiantuntijoita, ja että suunnitteluun ja päätöksentekoon haetaan uusia ihmisiä ja ideoita. Perustelu naisten valinnaksi kohderyhmäksi on se, että jos nainen viihtyy maaseudulla, niin silloin sinne jää koko perhe. Jos naiselle ei ole tarjolla mitään häntä kiinnostavaa, hän lähtee lastensa tai koko perheen kanssa.

Kotikylä+ -ohjelma aktivoi seutukunnan omatoimista kehittämistä monipuolisen yhteistyön avulla. Ohjelman puitteissa on pystytty rahoittamaan 150 hanketta, joista kolmannes on tukea uusille tai toimintaansa laajentamaan pyrkiville naisyrityksille. Useimmat tuetut yritykset toimivat palvelualalla. Ohjelma auttaa kehittämishankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa, tekee yhteistyötä asukkaiden, yhdistysten, yritysten ja muiden organisaatioiden kanssa, harjoittaa tiedotus- ja julkaisutoimintaa sekä laatii seudullista kehittämistä koskevia aloitteita, kannanottoja ja selvityksiä. Pirityiset ry:n verkkosivuilta hanketta suunnitteleva saa erittäin hyvät pohjatiedot LEADER+ -rahoituksesta ja hankeajattelusta. Sivuilla on myös Kotikylä+ -ohjelman kehittämissuunnitelma, hakulomakkeita, seutukunnalle annettuja rahoituspäätöksiä ja seutukunnan esittely. Tähän alkuinformaatioon tutustumisen jälkeen hanketta suunnitteleva saa neuvontaa Pirityisten toimistosta. Pirityiset myös järjestää Kaustisen seutukunnassa keskustelu- ja neuvontatilaisuuksia sekä kansainvälisyyskoulutusta naisilla ja nuorille.

KYLÄLUUTA -HANKE

Kyläluuta-kehittämishanke, Kanta-Loimaantie 7, 32210 Loimaa kk, Email: kylaluuta@luukku.com
Karoliina Kirvelä, Puh: +358 (0)400 851 755, Email: kylaluuta@luukku.com

Idea Kyläluuta -hankkeesta syntyi Karoliina Kirvelän mielessä, kun hän puntaroi mahdollisuuksia lisätä toimeentulokeinoja ja nostaa elämisen tasoa syrjäkylillä. Kirvelä kehitteli sekä luonnontuote-että hoivahanketta. Molempia hankkeita toteutetaan, koska niille oli tilausta. Hoivahankkeen hakijaksi Kirvelä sai Loimaan-Metsämaan maa- ja kotitalouden keskusseuran sekä hallinnoijaksi Loimaan 4H-yhdistyksen. Tärkeitä hankkeen toteuttajia ovat alueella toimivat kahdeksan vireää maa- ja kotitalousnaisyhdistystä. Määräaikainen Leader+ -hanke toimii Varsinais-Suomen Jokivarsikumppanien toiminta-alueella ja sen rahoitus koostuu TE -keskuksen välittämästä EU:n ja Suomen valtion tuesta, kuntarahoituksesta sekä maa- ja kotitalousnaisten tuesta. Hanke toteutetaan vuosina 2004-06 ja sen toiminta-alueena on Loimaan kaupunki. Kohderyhmänä ovat paikkakunnan asukkaat.

Kyläluuta-hankkeen pyrkii edistämään kylien elinkelpoisuutta sekä parantamaan vajaakuntoisten mahdollisuutta asua kotona. Hankkeen toivotaan madaltavan kynnystä käyttää kotiapua, kun sellaista on tarjolla. Hankkeella on haettu uusia asiakkaita kotityöpalvelujen piiriin ja siksi aiemmin muuta kautta apua pestanneet on karsittu pois. Hanke aloitettiin kartoittamalla alueen perheissä tarvittavaa apua arkielämän toiminnoissa ja kuntalaisten halukkuutta toteuttaa kyläläisten tilaamia tehtäviä. Lomake jaettiin 6 500 kotitalouteen Loimaalla ja vastauksia tuli parisataa. Kaupungin

keskustan tuntumassa asuvat, jo eläkkeelle jääneet naiset olivat aktiivisimpia vastaajia. Vain noin kymmenesosa palautetuista lomakkeista tuli miehiltä. Naiset toivoivat ennen muuta siivousapua. Muita töitä ovat pihanhoito, asiointi, petivaatteiden tuuletus ja leipominen.

Hankkeessa toimijoille luodaan mahdollisuus jatkaa työtä yrittäjinä verkoston tai osuuskunnan kautta. Pyritään saamaan aikaan kunnallista vanhuspalvelua täydentävä palvelumuoto, jonka avulla ikääntyneet voivat asua kotona pidempään. Samalla hyödynnetään kylissä käyttämättöminä olevia resursseja. Omaishoitajat saavat hankkeen kautta mahdollisuuden lepoon. Toistaiseksi töistä sovitaan keikka kerrallaan, sillä säännöllisiin käynteihin ei vielä ole mahdollisuutta sitoutua. Käynnin kesto sovitaan etukäteen. Kyläluudan työaika on kuusi tuntia päivässä eikä hän ota ilta- ja viikonlopputöitä. Kyläluudan avuksi on tarkoitus pestata apuluutia, joita kyselyssä ilmoitettiin 26. Apuluudiksi toivotaan asiakkaille entuudestaan tuttuja ihmisiä, jotta syntyisi luontainen verkosto ja kyläasukkaat työllistyisivät. Hanke tarjoaa myös koulutusta.

Noin vuoden verran toiminut hanke on osoittanut, että sekä asiakkaiden että mahdollisten työntekijöiden piirissä tarvitaan asennemuokkausta. Näyttää siltä, että palveluiden tarjontaan osataan tarttua kaupungin ja kunnan keskustassa, jossa muutenkin asutaan palveluiden äärellä. Maaseudulla asuvat ihmiset, erityisesti vanhempi väestö, on tottunut ostamaan kotipalveluja. Omillaan selviämistä pidetään kunniakysymyksenä. Vanhemmat henkilöt ovat myös tottuneet säästäväisyyteen ja ajatukseen, että varallisuus on säästettävä pahan päivän varalle. Ei myöskään halua esittää omaa taloutta muille. Tästä syystä työntekijöiden luotettavuus ja luottamuksellisuus on ehdottoman tärkeää. Koulutuksissa ja työn markkinoinnissa onkin korostettava sitä. Ongelmaksi on muodostunut lisäksi se, että oman työn myyminen naapurille koetaan vieraaksi. Maaseudulla on totuttu hoitamaan hommat talkoilla, mutta tuttavien pyytäminen omaa taloutta hoitamaan on vaikeaa. Apua hankittaisiin mieluummin vieraalta, vaikka toiselta kylältä. Palkkatyön yhteiskunnan periaatteet olisi saatava asennetasolla myös maaseudun normistoksi, jotta palveluolosten pienyrittäjäyksen muodostuisi vallitsevaksi toimintamalliksi.

OSUUSKUNTA KITISEN KÄTEVÄT

Osuuskunta Kitisen Kätevät, Rovaniementie 1456, 99550 Aska, Puh: +358 (0)400 423 987
Sirpa Hämäläinen, Puh: +358 (0)400 423 987, Email: osuuskuntakitisen.katevat@co.inet.fi

Sodankyläläisten naisten yhteistoiminnan käynnistymisen ponttimena oli työttömyys. Naiset tapasivat TE -keskuksen ja Lapin maaseutukeskuksen järjestämällä luonnontuotealan kurssilla. Yhdelläkään heistä ei ollut vakituista työpaikkaa eikä liioin uskallusta ryhtyä kylmiltään yrittäjäksi. Tutustuessaan kurssilla osuustoimintaan naiset alkoivat suunnitella yhteisen yrityksen perustamista. Jokainen halusi tehdä mieluummin töitä kuin odottaa toimeentuloa kortistossa. Osalla oli jo tuoteidea ja valmiita tuotteitakin, mutta markkinointikanava puuttui. Yhtä tärkeää oli yhdessäolon merkitys, sillä naiset asuivat laajan pitäjän eri puolilla, osa jopa yli 150 kilometrin päässä toisistaan.

Vuonna 2000 perustettuun Osuuskunta Kitisen Käteviin tuli mukaan kaikkiaan 19 naista. Nykyisin jäseniä on 15, sillä kaksi osuuskuntaan kuulunutta ompelijaa on perustanut oman yrityksen ja kaksi muuttanut paikkakunnalta. Vaikka kaikki jäsenet ovat naisia, ei miesten mukaantuloa ole mitenkään rajoitettu. Luonnontuotteet, käsityöt ja erilaiset työpalvelut kuitenkin kiinnostivat enemmän naisia.

Useimpien muiden osuuskuntien lailla Kitisen Kätevät otti toimialakseen laajan kirjon erilaisia palveluja. Päätoimialoiksi valittiin luonnontuotteiden jatkojalostus ja käsityöt sekä eräät työpalvelut, kuten hieronta ja ompelu. Nykyisin osuuskunta kuitenkin keskittyy ruokapalveluun sekä luonnontuotteiden keruuseen ja jatkojalostukseen, ja se myy Lapin luonnosta kerättyjä raaka-aineita suurelle teetukkuliikkeelle. Parhaillaan Sodankylän kaupunki kunnostaa Askan kylässä

sijaitsevaa lakkautettua kansakoulua luonnontuotekeskukseksi, jota Kitisen Kätevät saa omat toimitilat.

Kitisen Kätevien toiminta-alueena on Sodankylän seutu. Osuuskunta on kuitenkin saanut myös valtakunnallista näkyvyyttä, sillä suuri tamperelainen makkaratehdas Tapola on tilannut Kitisen Kätevilä puolukkakastiketta oman erikoistuotteensa, mustan makkararan kyytipojaksi. Kastikeurakka työllistää seitsemän naista. Osuuskunnan toiminta on laajentunut myös kansainvälisille kentille siinä mielessä, että vuonna 2004 Kitisen Kätevät valmisti ja tarjoi yhteistyössä luostolaisen ravintola Kerttulin kanssa joulua Lapissa viettäenille britti- ja irlantilaisturisteille kaikkiaan 8 000 ateriana. Ruokailupaikat rakennettiin tukkikämpälle, lomamajalle ja porotilalle. Kitisen Kätevät tulee olemaan ruokaprojektissa mukana jatkossakin. Jo nyt tiedetään, että jouluvieraita on odotettavissa enemmän ja ruokailupaikkojen määrä nousee neljästä kuuteen. Kitisen Kätevät on tuotteineen mukana mm. Sodankylässä järjestettävillä elokuvajuhlilla ja osallistuu valtakunnallisiin alansa messuihin.

Kitisen Kätevät on tarjonnut paikkakunnan työttömille naisille pehmeän tien työ- ja yrittäjälämään. Kaikki jäsenet eivät vielä saa koko toimeentuloa osuuskunnan kautta, mutta pyrkimyksenä on, ettei päivärahoihin tarvitsisi turvautua. Osuuskunnan avulla on saatu suurempi näkyvyys kuin yksin yrittäen. Jäsenet vastaavat tuotteittensa markkinoinnista sekä erikseen että yhdessä. Kitisen Kätevät on laatinut yhteisiä esitteitä ja tehnyt tuotteitaan tunnetuksi messuilla. Osuuskunta esittelee yritti- ja hoitotuotteitaan, makeisiaan sekä käsitöitään laajasti myös Niesta –verkkosivuilla.

Sodankylässä toteutetaan kolmivuotista luonnontuote- ja elintarvikekeskuksen kehittämishanketta ”Luonnontuotteet metsistä markkinoille”, jonka tavoitteena on edistää luonnonvaraisten raaka-aineiden hankintaa ja tuotantoa sekä luonnontuote- ja elintarvikealan yrittäjyyttä. Projekti pyrkii tehostamaan ja yhtenäistämään paikkakunnan luonnontuotteiden pienjalostajien markkinointia ja vahvistamaan keruujärjestelmää vastaamaan pienjalostustoiminnan raaka-ainetarpeen lisäksi teollisuusmittakaavaisten yritysten tarpeisiin. Keskeisiä toimenpiteitä ovat yhteisimagon kehittäminen ja eri tuoteryhmien markkinointisuunnitelmien laatiminen, uusien markkinakanavien hankkiminen, uusien tuotteiden kehittäminen yrityksissä, uusien keruualueiden kartoitus pääkasveille, uusien keruupisteiden perustaminen ja niihin liittyvien keruuverkostojen rakentaminen sekä eri tuoteryhmien toimijalähtöisten laatujärjestelmien laatiminen ja testaaminen. Kitisen Kätevät on mukana myös ESR:n Tavoite 1B –ohjelman Pohjois-Suomessa toteutettavassa projektissa ”Tuloa ja työtä luonnosta.”

OSUUSKUNTA LEMPESTI

Osuuskunta Lempesti, Lemponkatu 3, 37500 Lempäälä, Puh: +358 (0)3 3155 3260, Fax: +358 (0)3 3155 3216, Email: lempesti@lempesti.com, www.lempesti.com, toimitusjohtaja Heimo Mäkelä, Puh: +358 (0)50 517 5594, Email: heimo.makela@lempesti.com,

Osuuskunta Lempestillä on takanaan lähes kymmenen vuoden toiminta liikeyrityksenä. Lempesti sai alkunsa työllistämiskurssilla, 1997 ja osuuskunnan toiminnassa keskeistä on paikallisuus ja työllistäminen. Monialaosuuskunnaksi perustettu Lempesti pyrkii asuinalueen työtilaisuuksien parantamiseen markkinoimalla jäsentensä työpanoksia ja tuotteita. Kohderyhmänä ovat Lempäälän seudun asukkaat.

Perustamisvaiheessa osuuskunnan toimialaan kirjattiin runsaasti erilaisia toimintoja, kuten hoiva- ja siivouspalvelut, rakennus-, huolto-, suunnittelu-, remontointi- ja valvontapalvelut sekä maatilamatkailu tai vaikkapa homekoirapalvelu. Pikku hiljaa on keskitytty kysynnän mukaisille toimialoille, ja nykyisin noin 40 % liikevaihdosta tulee hoivapalveluista ja loppu 60 % jakautuu

suunnilleen tasan siivous- ja remontointipalveluihin. Osuuskunnan asiakkaita ovat kotitalouksien ohella kunnat ja yritykset. Kotitalouksissa tehtävän työn verovähennysoikeus on viime vuosina lisännyt huomattavasti yksityisasiakkaiden määrää. Osuuskunnalla on Lempäälän kunnan kanssa vuosittain uusittava palvelusopimus vanhusten ja vammaisten avohoidon järjestämisestä. Yrityisasiakkaille tehdään siivousta.

Kotitalouksissa tehtävän työn verovähennysoikeus on viime vuosina lisännyt huomattavasti yksityisasiakkaiden määrää. Vuonna 2003 verovähennysprosentti kotitaloustöiden teettämisestä ulkopuolisella nousi 40 %:sta 60 %:iin, kun palvelu ostetaan ennakoperintärekisteriin merkityltä yritykseltä. Verovähennyksen saa kotona teetetystä kotitalous- ja korjaustyöstä, kuten siivouksesta, hoivapalvelusta, remonteista ja vaikkapa lumenluonnista. Vähennys tehdään suoraan verosta ja se on henkilökohtainen, joten molemmat puoliset voivat saada sen erikseen.

Lempestin yhtenä myyntivalttina on joustavuus. Se pystyy tarjoamaan perushoidon ohella elämänlaatua, sillä asiakkaan kanssa voidaan lähteä vaikkapa teatteriin. Näin kunnallinen kotisairaanhoido voi paneutua paremmin perustehtäviinsä. Osuuskunnalla on hyvä asema myös hintakilpailussa. Erityispalveluiden ostaminen tulee kunnalle halvemmiksi kuin omien palveluiden tuottaminen, sillä Lempesti veloittaa vain tehdyistä tunteista. Lempesti tarjoaa myös viikonlopputyövoimaa ja jopa ympärivuorokautista hoivapalvelua. Lempestin palveluksessa olevien kautta kunnallinen vanhushuolto saa myös suunnittelun pohjaksi kaivattua tietoa eri puolilta pitäjää. Yhteistyö kunnan kanssa antaa puolestaan osuuskunnalle sen tarvitsemää tieto-taitoa, yhteyksiä ja kehittymismahdollisuuksia.

Vuonna 2004 Osuuskunta Lempestillä oli 35 jäsentä, joista kaikki eivät tee työtä osuuskunnalle. Jäsenten omistaessa yrityksen heidän työmotivaationsa kasvaa ja kehittyy ja jäsenten kesken puhutaan yrittäjyydestä. Osuuskunta työllistää päätoimisesti 36 henkilöä, joista osa ei ole osuuskunnan jäseniä. Työsuhteessa osuuskuntaan on 17 henkilöä, mutta kesäaikana työntekijöiden määrä voi nousta yli kahteenkymmeneen. Uusia työntekijöitä hankitaan oppisopimus- ja muulla koulutuksella yhteistyössä kunnan kanssa. Osuuskunta huolehtii markkinointi-, myynti ja henkilöstöhallintotehtävistä keskitetysti. Toimitusjohtajan tehtävät hoitava laatukonsultointiin, kirjanpitoon ja tilintarkastukseen keskittyneen Laaduntekijä Oy:n toimitusjohtaja Heimo Mäkelä on myös Lempäälän Kehitys Oy:n varapuheenjohtaja.

Lempesti on alusta pitäen toiminut oman kannattavuuden varassa eikä ole saanut julkista rahoitusta. Aivan alkuvaiheessa, yritystä käynnistettäessä osuuskunnalla oli pieniä vaikeuksia esimerkiksi palkkojen maksussa ajallaan. Tilanne saatiin kuitenkin varsin nopeasti normaalin yritystoiminnan kaltaiseksi.

Lempesti on edistänyt hyviä käytäntöjä työelämässä mm. laatimalla itselleen laatukäsikirjan, jolla varmistetaan henkilöstön osaaminen sekä työn toimintatavat ja jonka avulla voidaan mitata asiakkaiden tyytyväisyys. Lempesti oli myös mukana Lempäälän monitoimikeskuksessa 2000-2002 toteutetussa ESR-rahoitteisessa Syrjästä työhön -kehittämisprojektissa, jossa kehitettiin uusia menetelmiä vaikeasti työllistettävän kohderyhmän tarpeisiin. Osuuskunta työllisti hoivatehtäviin joitakin projektiin osallistuneita.

OSUUSKUNTA VAUHTINEULA

Osuuskunta Vauhtineula, Teollisuustie 2, 69950 Perho, Puh: +358 (0)40 757 7217,
www.perho.com/yritys/vauhtineula, Hilikka Viitala, Puh: +358 (0)40 757 7217, Email:
hilikka.viitala@suomi24.fi

Keski-Pohjanmaan vaatetusalan teolliset työpaikat vähenivät romahdusmaisesti 1990-luvun alussa, kun alueen yrityksiä lopetettiin alan tuotannon siirryttyä halvempien työvoimakustannusten maihin. Kun alueille tuli satoja alan työttömiä, Keski-Pohjanmaan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus aloitti 1993 vaatetusalan yrittäjäkoulutukset. Myöhemmin 1997-2000 toimialaa kehitettiin myös kahdella kehittämisprojektilla (Osuva I ja II), joiden avulla pyrittiin edesauttamaan ompelualan työttömien työllistymistä pienyrittäjyyden avulla. Projektissa mm. kehitettiin alihankinta- ja yritystoimintaa tukeva osuuskuntakoulutusmalli, jossa keskeistä oli laatua ja toimitusvarmuutta painottava yrittäjyyskoulutus, alihankintaa ja yhteistyötä tukevan verkoston luominen sekä oman ammattitaidon päivittäminen. Tasaista korkeaa laatua ja toimitusvarmuutta pidettiin suomalaisten vaatetusalan yritysten ja alihankkijoiden vahvuutena, ja siksi niihin haluttiin panostaa myös koulutuksessa. Muita pienyrittäjien ongelmia ovat ajan ja osaamisen puute muuhun kuin tuotteiden valmistamiseen. Ompelijoilla ei yleensä ole markkinoinnin, hinnoittelun, aikataulujen, teollisen valmistamisen tai tietotekniikan osaamista. Myös yhteistyökykyä ja –verkostoja oli kehitettävä yritystoimintaan sopiviksi.

Koulutuksiin osallistuneista valtaosa perusti oman yrityksen. Niitä ovat mm. alihankkijana toimiva Osuuskunta Saumattaret ja laajaa ompelutarjontaa antava Osuuskunta IDA, jotka molemmat jatkavat edelleen toimintaansa varsin tuloksekkaasti. Perhon kunnassa järjestettiin projektin ulkopuolisella rahoituksella osuuskuntakoulutus, johon osallistui 17 henkilöä. Heistä kahdeksan perusti vuonna 1999 Osuuskunta Vauhtineulan.

Työosuuskunta Vauhtineula valmistaa alihankintana pääasiassa ulkoilu- ja vapaa-ajan asuja. Sillä on valmiudet sekä Gore-tex- että pinnoitettujen materiaalien valmistukseen teippauksineen. Sillä on leikkumahdollisuus, ja myös laminointipalvelut kuuluvat sen toimialaan. Vauhtineula loi kurssin aikana asiakassuhteen suureen ostajaan, jolle yritys valmistaa edelleen tuotteita. Myöhemmin osuuskunta on tehnyt omaa markkinointia, ja sen työtilanne on erittäin hyvä. Vauhtineulan laskuun tekee tällä hetkellä töitä viisi henkilöä, jotka kaikki ovat osuuskunnan jäseniä. Lisäksi osuuskunnalla on muutama kannattajajäsen. Ajoittain osuuskunta on ostanut ulkopuolista työvoimaa ja ottanut oppisopimuskoulutettavia. Aluksi Vauhtineula hoiti itse hallinnon ja laskutuksen, mutta siirtyi myöhemmin ostamaan hallinto- ja tilipalvelut paikalliselta tilitoimistolta. Niin työntekijät pystyivät keskittymään varsinaiseen työhön, ja toisaalta osuuskunta siis pystyy jo työllistämään paikallista yrittäjää.

Osuuskuntamuotoinen yrittäminen soveltuu hyvin vaatetusalalle, sillä tilausten kappalemäärät ovat niin suuret, että yhden tai kahden hengen yritys ei pysty vastaamaan niihin. Aloittelevalla pienyrityksellä on kuitenkin korkea kynnys työvoiman palkkaamiseen. Osuuskunnassa sen sijaan yritetään yhdessä. Myös konekapasiteetin hankinta on suuri taloudellinen riski aloittavalle yritykselle. Perhon kunta tarjosi hyvän infrastruktuurin yritystoiminnan aloittamiselle. Kunta osti konkurssiin menneen vaatustehtaan kiinteistön ja vuokrasi siitä tilat ja koneet Vauhtineulalle. Osuuskunnalla on käytössä ompelimo, leikkaamo ja varastotila. Pari vuotta myöhemmin teollisuuskiinteistöön perustettiin toinen samalla alalla toimiva osuuskunta, joka on myös menestynyt hyvin. Osuuskuntien yhdistämistä ei ole suunniteltu, sillä molempien toimijat pitävät pienessä ryhmässä toimimista parempana vaihtoehtona. Osuuskunta Vauhtineula ja sen nuorempi sisar Osuuskunta Viistikki ovat erinomaisia esimerkkejä siitä, miten paikkakunnalla oleva

osaaminen pystytään säilyttämään muuttuvissa olosuhteissa koulutuksen ja yhteen hiileen puhaltamisen avulla.

POHJOIS-KARJALAN NAPAKKA OSUUSKUNTA

Pohjois-Karjalan Osuuskunta Napakka, Niskakatu 4 A, 80100 JOENSUU, Puh: +358 (0)50 410 4040, www.napakka.net, Eija Lampio, Puh: +358 (0)50 320 1990, Email: eija.lampio@napakka.net tai Ansa Hirvonen Email: ansa.hirvonen@napakka.net.

Pohjois-Karjalassa toimivalla naisten resurssi- ja voimavarakeskus Karellikeskus Oy toimii hyvin aktiivisesti maakuntansa naisten asialla. Karellikeskuksen toiminnan keskeisenä teemana on naisyrittäjyyden edistäminen. Keskuksen toiminnanjohtaja Mirja Erlund on myös Suomen Yrittäjänäisten keskusliiton hallituksen puheenjohtaja ja toiminut jo kauan yrittäjänä. Karellikeskus toteuttaa naisyrittäjyysprojekteja sekä maakunnallisella että kunnallisella tasolla. Varsinaisen koulutuksen ohella Karellikeskus järjestää naisyrittäjyyttä koskevia seminaareja, antaa yritysneuvontaa ja verkkosivuillaan ajankohtaista tietoa yrittämisestä ja naisverkostoista. Keskuksella on oma lehti ja nettikeskustelusivut. Karellikeskus pitää säännöllistä yhteyttä päättäjiin kaikilla toiminnan tasoilla kunnanvaltuustojen jäsenistä kansanedustajiin.

Karellikeskus Oy:n toteuttamassa Emäntien bisnekset –hankkeessa syntyi ajatus naisten työosuuskunnasta, ja tammikuussa 2004 perustettiin Pohjois-Karjalan NAPAKKA osuuskunta työväliseksi niille, joilla on tavoitteena työllistää itsensä myöhemmin yrittäjänä. Osuuskunnassa voidaan testata yritysidea ja valmistella yritystoimintaa. Osuuskunta järjestää jäsenilleen koulutusta ja yritysneuvontaa. NAPAKKA on järjestäytynyt toimialatiimeihin: Käsin tehty tarjoaa sisustussuunnitelmia, interiöörejä tapahtumiin, teattereiden puvustusta sekä kädentaito- ja kuvataideohjausta. Hyvinvointi –tiimi tarjoaa kotiapua ja kuntoutusta, erityyppistä ryhmäohjausta ja hyvinvointiin liittyviä hoitoja. Järjestelypalvelutiimi tarjoaa matkailuun, kulttuuriin ja juhliin liittyviä suunnittelu- ja järjestelypalveluja, tuotekehitys-, markkinointi- ja asiakaspalvelua sekä tulkkausta. Yrittäjien palvelut –tiimissä toimivat yrittäjät ja yrittäjyyttä suunnittelevat tarjoavat koulutus-, konsultointi-, kirjanpito-, graafinen suunnittelu-, it-, toimistotyö-, tuotekehittely-, mainonta- ja markkinointipalveluja sekä tiedotus-, toimitus-, myynti- ja tulkkaussijaispalvelua.

NAPAKAN toiminta-alueena on koko Pohjois-Karjala seutu. Alun perin osuuskunnalla oli 20 perustajajäsentä, josta jäsenmäärä on kasvanut yli kuuteenkymmeneen. Valtaosa jäsenistä on naisia. Ensimmäisen toimintavuoden aikana tiimit ovat järjestäytyneet, on valittu toiminnanohjaaja, hankittu toimitilat, aloitettu työn myynti, järjestetty koulutusta, tehty osuuskuntaa tunnetuksi sekä avattu Piirakkapuoti ja Joulutupa jäsenten tuotteiden myyntiä varten.

Yrittäjien sijaisuuspalvelut toteuttaa nk. puotiska -mallia, jonka avulla yrittäjää autetaan löytämään nopeasti itselleen sopiva sijainen. Yrittäjä saa valita sijaisen itse ja saa jatkossa halutessaan saman sijaisen. Sijaisilla ei ole vähimmäistuntimäärää eikä jatkuvaa työllistämispakkoa. Ammattitaitoiset puotiskat on valmennettu vastaamaan tilapäiseen työvoiman tarpeeseen joustavasti. Tuttu puotiska hoitaa kätevästi mm. sairaslomat, viikkovapaat, äitiys- ja perhevapaat ja muut lyhyetkin avuntarpeet. Puotiska -palveluun kuuluu myös tuen ja asiantuntija-avun antaminen mm. työsuhteasioiden hoitoon, kumppanuusyrittämiseen, sukupolvenvaihdoksiin, verkostoitumiseen ja työssä jaksamiseen.

OSUUSKUNTA TERVEYDEN TALO, SOLKULLA

Terveyden Talo, Päiväkummuntie 65, 68600 Pietarsaari, Puh: +358 (0)44 545 5013, Email: info@halsanshus.fi, www.halsanshus.fi, ekokampaaja, nlp-terapeutti Marina Andersson, Puh: +358 (0)50 343 2837, Email: marina.andersson@halsanshus.fi

Osuuskunta Terveyden Talo sai alkunsa ystäväpiirin tapaamisissa kehitellystä ideasta. Naiset alkoivat tavatessaan miettiä, miten saisivat enemmän näkyvyyttä työlleen täydentävien hoitojen parissa. Yhteistoimintaa pohjustettiin paikallislehdessä julkaistulla jutulla, jonka ensisijaisena päämääränä oli tehdä vaihtoehtohoitoja tunnetuksi ja saada niille hyväksyntää. Artikkelin ilmestymisen jälkeen monet alan ammattilaiset ottivat ryhmään yhteyttä. Loppujen lopuksi mukaan tuli 15 yritystä, sillä aivan kaikki eivät sittenkään uskaltaneet ryhtyä yrittäjiksi.

Osalla Terveyden Talon alullepanijoista oli jo oma yritys, mutta osa oli vasta aloittamassa yritystoimintaa. Sekä osuuskunnan että kunkin jäsenen oman yrityksen alullepanossa auttoi Pietarsaaren seudun elinkeinokeskus Concordian neuvoja ja Pietarsaaren maalaiskunnan projektisihteeri, naisia molemmat. Ekologia- ja maaseutupainotteinen osuuskunta haki ja sai POMO+ ohjelmasta tukea mm. mainostukseen, puhelinkuluihin ja atk-kustannuksiin. Pietarsaaren maalaiskunnalta osuuskunta sai vuokrata aiemmin vanhankotina toimineen, jo kauan tyhjänä olleen talon, jonka tiloista osan kunta maalautti. Kunkin yrityksen omat vastaanottotilat kunnostettiin yhteisvoimin. Osalla osuuskunnan jäsenistä on toistaiseksi toinen työpaikka tai he tekevät työtä myös muissa puitteissa. Alkuvaiheen jälkeen jotkut jäsenet ovat jääneet pois ja heidän tilalleen on tullut uusia yrittäjiä. Uusien jäsenten mukaantulo ratkaistaan osuuskunnan kokouksessa, jossa punnitaan yrityksen sopivuus kokonaisuuteen. Päämääränä ei ole laajentuminen millä hinnalla hyvänsä, vaan nimenomaan se täydentävien hoitojen kokonaisuus, minkä Solkulla muodostaa.

Vuoden 2003 lopulla perustetun Terapiakeskus Solkullan toiminta-alue on Pietarsaaren seutu, ja sen kohderyhmänä ovat yrittäjätoimintaa harjoittavat naiset. Verkosto tarjoaa yhteiset tilat ja yhteisen mainonnan. Keskeistä on naisten yritystoiminnan keskittäminen, näkyvyyden saaminen, keskinäinen tuki ja kustannusten jakaminen niissä tehtävissä, joissa se on mahdollista.

Terveyden Talo tarjoaa luonnonmukaisia kauneuden ja terveyden hoitoja. Keskeistä on ekologisuus ja harmonia. Osuuskuntaan kuuluu 15 toiminimiyritystä, jotka myyvät mm. ympäristöystävällisiä iho- ja hiushoitotuotteita, perinteisiä hoitoja täydentäviä erilaisia hoito- ja hierontamuotoja kuten akupainantaa- ja reikihoitoa, shindoa, intialaista päähierontaa, vauva- ja lapsihierontaa ja aromalymfa kasvohierontaa, vyöhyke-, lymfa-, tanssi-, nauru- musiikki- ja psykoterapiaa, ravitsemusneuvontaa, kolesteroli- ja verenpainemittauksia, kauneudenhoitoa ja kampaamopalveluita sekä myös laulutunteja kehitysvammaisille, musiikkiryhmiä esikoululaisille ja yhteislaulua ja musiikkiviihdytystä eri tilaisuuksiin. Terveyden Talo tarjoaa esimerkiksi räätälöityjä palautumispäiviä yritysten työntekijöille. Päivän aikana voi kuunnella luentoja, harrastaa liikuntaa, saada rentouttavia hoitoja ja ruokailla terveellisesti.

KAINUUN NAISVERKOSTO

Kainuun Naisverkosto, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani, Puh: +358 (0)20 747 3900, www.kainuunmk.fi/Naisverkosto, Marjatta Pikkarainen, Puh: +358 (20) 747 3898, +358 (0)500 162 573, Fax: +358 (0)20 747 3924, Email: marjatta.pikkarainen@proagria.fi

Kainuun Naisverkosto on noin 500 naisen kumppanuusverkosto, johon kuuluu työssä käyviä ja työttömiä naisia, perheenäitejä ja naisyrittäjiä. Verkostoa toteuttavat ProAgria Kainuu ja Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus. Verkosto osallistuu valtakunnalliseen yhteistyöhön mm.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmän kanssa. Kahden kainuulaisen ja muidenkin naiskansanedustajien kautta pyritään vaikuttamaan naisia koskeviin epäkohtiin lainsäädännössä ja työelämässä. Verkosto kävi esimerkiksi vuonna 2002 viemässä julkilausuman eduskuntaan. Yhteydenpito maakuntavaltuutettuihin on vilkasta ja verkosto tukee myös kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta laajan kohderyhmänsä avulla.

Kainuun Naisverkosto on saanut naisten omaan koulutusohjelmaan ja tiedotustoimintaan ESR:n hankerahoitusta vuosille 2003-05. Projektia toteutetaan Kainuussa yhdeksän kunnan alueella. Projektin ja myös verkoston tavoitteena on naisten rohkaisu ja aktivoiminen laajan, vaikuttamisen esteitä ja segregatiota purkavan koulutusohjelman avulla. Halutaan saada aikaan moniarvoista ja innovatiivista yhteistoimintaa maakunnassa tuomalla 50 % väestöstä eli naiset mukaan päätöksentekoon sekä maakunnallisella tasolla että työelämässä. Naisia rohkaistaan ottamaan vastaan päällikkötason tai puheenjohtajan tehtäviä ja markkinoimaan rohkeasti taitojaan. Pyritään lisäämään naisten tietämystä talousasioista, jotta naiset ottaisivat vastuuta talousasioiden hallinnasta entistä enemmän yrityksissä ja yhdistyksissä. Samalla naisyritysten liikevaihtoa saadaan kasvamaan. Päämääränä on naistyöpaikkojen säilyttäminen ja uusien syntyminen. Koulutus antaa malleja entistä sujuvampaan työn ja perheen yhteensovittamiseen kainuulaisilla työpaikoilla. Lisäksi projektissa tuetaan tasa-arvosuunnitelmien laatimista kainuulaisille yli 30 henkilön työpaikoille.

Hankkeen puitteissa järjestetään kaikille avointa koulutusta, seminaareja ja aktivointitapahtumia. Kainuulaiset naiset voivat osallistua yksittäisiin tilaisuuksiin tai suorittaa osaamispassin osallistumalla useampiin koulutustapahtumiin. Osana Kainuun Naisverkosto -hanketta Kajaanin yliopistokeskus järjestää keväällä 2005 kolmesta luennosta koostuvan Naisten talouskoulun, jossa tarkastellaan talouden merkitystä ja sen yhteiskunnallista vaikutusta. Muita koulutuksen teemoja ovat olleet eri paikkakunnilla järjestetyt koulutukset; naisen rooli perheessä, itsevarmuus, luonteva käyttäytyminen, atk-peruskurssit ja naisyrittäjäyys sekä maakunnalliset koulutukset, joiden teemoina ovat olleet tiedottaminen, markkinointi, viestintä, päätöksentekijänä toimiminen, kansainvälisyyden ja kainuulaisuuden yhdistäminen ja naisjohtajuus. Tulevia koulutuksia järjestetään naisjohtajuustaitojen kehittämisestä, tasa-arvosuunnitelmien laatimisesta, yritysten ja yhdistysten talouden hallinnasta, oman jaksamisen vahvistamisesta ja naisyrittäjyyden mahdollisuuksista ja esteistä.

Koulutuksen ohella verkosto ylläpitää verkkosivuja ja sähköpostilistaa. Verkostolehdeillä on tuotu esille naisten näköistä Kainuuta sekä naisten vaikuttamismahdollisuuksia. Toiminnasta kerrotaan myös paikallislehdissä. Naisyrittäjäyys -hankkeen tulokset kootaan syksyllä 2005 julkaisuun *Vaikuttavat Naiset Kainuussa*.

Naisverkosto selvittää myös Naisten resurssikeskuksen perustamista Kainuuseen. Se on koonnut Naistentalo -työryhmän, joka kartoittaa mahdollisuuksia toteutukseen laajan yhteistyön avulla. Kajaanin Yrittäjänaiset ry on saanut ESR:lta esiselvitykseen hankerahoitusta neljäksi kuukaudeksi. Kyselyosuuden toteuttaa Kajaanin ammattikorkeakoulu. Esiselvitystyön rinnalla ja neuvonantajana vaikkakaan ei virallisena ohjausryhmänä toimii Naisverkoston perustama Naisten talot -työryhmä.

NAISERITYISEN TUKITOIMINNAN PUOLESTA

EU:n komissio edellyttää, että tasa-arvon edistäminen sisältyy ESR:n toimintaan sen kaikilla tasoilla. Tasa-arvo ja erityisesti segregaaation purkaminen on myös yksi Equal –ohjelman teemoista työllistyvyyden, sopeutumiskyvyn ja yrittäjyyden lisäämisen rinnalla. Tasa-arvon tavoite on siis päämäärä sekä eurooppalaisessa että myös suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa.

Suomalainen tasa-arvolainsäädäntö ja -hallinto on jo varsin vakiintunut, ja julkishallinnon päätöksentekoaikavälissä sukupuolten määrä on kiintiöity tasapuoliseksi. Suomalaiset pitävät tasa-arvoa tärkeänä. Tasa-arvokysymykset ovatkin valtakunnallisessa politiikassa jatkuvasti yhtenä kehittämisen kohteena. Paikallis-, järjestö- ja muun toiminnan prioriteeteissa tasa-arvokysymykset eivät kuitenkaan ole korkealla sijalla, sillä tasa-arvon katsotaan jo toteutuneen. Naiset ovat osallistuneet poliittiseen päätöksentekoon 100 vuotta, mutta naisten osuus vaaleilla valituissa elimissä ei vielääkään vastaa naisten osuutta väestöstä. Vallankäytön tasapuolisuuteen on vielä matkaa. Korkeimpien johtajien joukossa naisten osuus on noin neljännes ja monien alojen eliittiasemissa naisia on huomattavasti vähemmän, vaikka naisten keskimääräinen koulutustaso on huomattavasti miehiä korkeampi.

Suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuus ei ole sinänsä hallinnon ja politiikan menettelytapojen ansiota. Se johtuu ensisijaisesti naisten omasta aktiivisuudesta ja yhteistyöstä järjestelmän välinpitämättömyydestä huolimatta. Useat ensimmäisistä kansanedustajanaisista olivat aktiivisia naisasianaisia ja pitivät naisten elämää koskevia kysymyksiä vahvasti esillä omassa eduskuntatyössään. Naisasialiikkeen heiketessä 1900-luvun alkupuolelta lähtien perinteiset sukupuolimallit nousivat etusijalle, kunnes 1960-luvun feminismi nosti tasa-arvokysymykset uudella tavalla keskiöön. 1970-luvulta lähtien Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on vahva vaikuttaja ja sen myötä tasa-arvo on vähitellen noussut yhdeksi suomalaisen yhteiskunnan kehittämiskohteeksi. Kiintiöihin perustuva järjestelmä toimii mallikelpoisesti, mutta vielä on matkaa siihen, että on aivan samantekevää valitaanko tehtävään mies vai nainen. Niissä valta-asemissa, joihin kiintiöt eivät ulotu, naiset ovat selvänä vähemmistönä.

Suomessa tasa-arvolain mukainen kiintiöjärjestelmä toi naiset päättäviin elimiin. Pelkkä kiintiöiden noudattaminen hankkeiden johtoryhmissä ei kuitenkaan riitä, vaan sukupuoli on huomioitava myös hankkeen sisällössä. Tasa-arvon työkirjan (2004) analyysi viidestä julkishallinnon ja niin myös yhteisötalouden puitteita määrittävästä hankkeesta osoittaa, että hankkeilta puuttuu sukupuoleen liittyvää osaamista ja kyky hankkeen sukupuolivaikutusten arvioimiseen, vaikka niiden pitäisi toimia yhteiskunnan suunnannäyttäjinä. Esimerkiksi kunnallisen demokratian kehittämishankkeessa selvitetään kuntien vastuulla olevien tehtävien hoidon markkinaehtoistumista sekä maakunnallisen ja muun alueellisen verkostoitumisen ja yhteistoiminnan suhdetta kunnalliseen itsehallintoon. Palvelutuotannon ulkoistamisella on suuri sukupuolivaikutus sekä kuntalaisten että työntekijöiden kannalta, sillä kuntien työntekijöistä lähes 80 % on naisia. Myös alan asiakkaiden ja yrittäjien enemmistö tulee olemaan naisia, sillä naisten odotettu elinikä (81 vuotta) on pidempi kuin miehillä (75 vuotta). Sukupuoli ei kuitenkaan näy hankkeen tavoitteenasettelussa tai suunnittelussa.

Naisten vahvat verkosto tuottavat naisille puhevaltaa ja monipuolistavat alueellista, valtakunnallista ja kansainvälistä vuorovaikutusta. Esimerkiksi Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmä on vaatinut ohjelmatyöhön tasa-arvonäkökulmaa. Se onkin pystynyt osallistumaan omalla panoksellaan suomalaisen maaseutusopimusmenettelyn kehittämiseen. Naisteemaryhmä on tuottanut Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän ohjelmaan *Elinvoimainen maaseutu - yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005-2008* (2004) oman alaluvun ”Naisten

voima käyttöön yrittäjyydessä”. Ohjelman laatimiseen osallistuneet myös arvioivat ohjelman sukupuolivaikutuksia.

Tasa-arvokysymysten esillä pitäminen on saanut aikaan sen, että kansalaiset kokevat tasa-arvon tärkeänä yhteiskunnallisena kysymyksenä. Naisten yhteistoiminnan tukemisella annetaan voimaa yhteiskuntaa uudistavien hyvien käytäntöjen syntymiselle ja niiden laajentumiselle vallitsevaksi toimintamalliksi. Tasa-arvon lisääminen vaatii ennen kaikkea ihmisiä, jotka käyttävät rohkeasti puheenvuoroa silloin, kun tuntevat ajamansa asian olevan tärkeä. Yhtä tärkeitä ovat poliittinen tuki, riittävä resursointi, tasa-arvovalmennus ja seurantajärjestelmien kehittäminen.

Elinvoimainen maaseutu -ohjelmassa ehdotetaan uusien naisten resurssikeskusten perustamista ja niiden toiminnan vakinaistamista sekä alueellisten naisteemaryhmien perustamista jokaiseen maakuntaan vuoteen 2007 mennessä. Resurssikeskukset ja teemaryhmät voivat vaikuttaa päätöksentekoon valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla ja niiden toiminta myös yhdistää eri tasojen poliitikkoja. Ne tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa. Ne antavat neuvontaa ja ohjausta, päivittävät rahoitusvaihtoehdot ja luovat tukiverkoston hajallaan asuville maaseudun naisille. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä pitääkin pitkäaikaista ja riittävästi resursoitua verkostotoimintaa yhtenä avaintekijänä maaseudun naisten tilanteen parantamisessa. Naisten Talon historia osoittaa hyvin yhteistyön ja verkostoitumisen voiman ja osaamisen kumuloitumisen. Pirityisten Kotikylä+ -ohjelma ja Osuuskunta Vauhtineula ovat ainakin välillisesti syntyneet Naisten Talon toiminnan tuloksena. Naisten Talon toteuttama sijaispalvelumalli on myös Napakka Osuuskunnan toimintaperiaate.

Kylien talouden kehittämisessä erityisesti pieni talous on keskiössä, ja se on hyvin vahvasti naisten osaamisaluetta. Alueellisissa kehittämisohjelmissa kuitenkin painotetaan korkeaa teknologiaa ja kasvuorientoituneita yrityksiä, joissa naiset ovat selvänä vähemmistönä. Miesten yrityksiä tuetaan useammin kuin naisten yrityksiä. Naisten hankesuunnitelmat ovat usein liian pieniä saadakseen myönteisen rahoituspäätöksen. Naisten omimmat alat (esim. hoiva-, käsityö- ja palvelualan yritystoiminta) jäävät helposti syrjään kehittämisen valtavirrasta.

Kunnat ovat hyvin keskeisiä toimijoita yhteisötalouden kehittämisessä, sillä niiden vastuulla on useimpien peruspalvelujen järjestäminen riippumatta siitä, kuka palvelut tuottaa. Yhteisötalous elävöittää monista ongelmista kärsivien kuntien toimintakenttää ja luo myös uusia elinkeinoja ja työpaikkoja. Pirityisten Kotikylä+ -ohjelma on tuottanut seutukuntaan aivan uutta osaamista ja Osuuskunta Kitisen Kätevät on toiminnallaan saanut kunnan mukaan luonnontuoteyrittämiseen. Osuuskunta Vauhtineula ja muut ompelualan uusyritykset ovat mahdollistaneet ammattialan ja -taidon jatkumisen kotikunnissaan. Osuuskunta Lempesti tuottaa hoivapalveluja kunnalle ja Kyläluuta –hanke täydentää niitä.

Kunnat voivat tukea yhteisötalouden toimijoita erilaisilla tuilla ja avustuksilla sekä tarjoamalla yrityksen vaatiman infrastruktuurin. Kyläluuta –hankkeesta saadut kokemukset osoittavat, että kunnilla on työsarkaa myös siinä, että asiakkaat hyväksyvät yksityisen ja paikallisen palveluntarjoajan kunnan palveluksessa olevan sijaan. Lisäksi kuntien tulee vaatia tasa-arvosuunnitelma tai tasa-arvotakuu kaikilta yrityksiltä, joilta ne ostavat palveluja. Tasa-arvon edistämisen velvoite tulee olla myös niillä järjestöillä, joiden kanssa kunta tekee yhteistyötä hankkeiden puitteissa. Sukupuoli on kirjattava yhtenä tekijänä kaikkiin hankkeisiin. Esimerkiksi Tasa-arvon työkirjan liitteissä esitetään malleja tasa-arvon toteuttamisen seurantaan.

Kaikissa alueellisissa ja paikallisissa kehittämishankkeissa ja yhteisötaloudellisessa toiminnassa on oltava tasa-arvonäkökulma. Sitä varten on kehitettävä malli, jotta jokaisen hankkeen ei tarvitse aloittaa alusta. Mallin kehittäminen voitaisiin antaa perustettavien naisten resurssikeskusten

tehtäväksi. Resurssikeskukset myös muistuttavat jatkuvasti kehittämistoiminnan tasapuolisuudesta ja parantavat tiedonkulkua yhteisötalouden kehittymistä tukevien ryhmien toiminnasta yhteisötalouden toimijoille ja päinvastoin. Resurssikeskuksissa tai muussa alueellisessa toiminnassa pitää olla paikkakunnilla säännöllisin väliajoin kiertävä tukihenkilö, joka alustaa kokoontumisten keskustelut ja välittää yleistä tietoa sekä ns. hiljaista tietoa. Yhteiskunnan resurssikeskuksille antama tuki on omiaan lisäämään tasa-arvoa, sillä se kertoo, että naisten aseman parantaminen on yhteiskunnan kannalta arvokas päämäärä.

Naisten yritystoimintaa on edistetty monin eri muodoin 1980-luvulta lähtien koulutuksen, selvitysten, neuvonnan, yhteistyön ja mentoroinnin avulla, ja tulokset ovat hyvät, sillä naisyritysten määrä on jatkuvassa kasvussa. Myös työllisyyskoulutus ja siinä erityisesti osuustoimintakoulutus on tuottanut hyviä tuloksia.

Historia osoittaa, että neuvonnan, yhteistyön ja koulutuksen määrä korreloi selväpiirteisesti erilaisten toiminta- ja ajatusmallien leviämisen kanssa. Yhteistoiminnan jatkuvuus oli esimerkiksi osuustoiminnan leviämässä ensiarvoisen tärkeää. Säännöllisissä kokoontumisissa syntyvät paikalliset ratkaisut erilaisiin yhteisiin tarpeisiin. Usein esille nostettu yhteinen hanke hyväksytään vasta kolmannella tai vaikkapa viidennellä kerralla, sillä ajatus vaatii kypsytelyä, keskustelua ja argumentointia puolesta ja vastaan. Yhteistyö tuottaa innovaatioita, uusia hankkeita ja yrityksiä uusille aloille. Maaseudulla kaukana toisistaan perhetilalla asuvien tai työttömien naisten mahdollisuudet kontakteihin toisten samanhenkisten kanssa ovat usein jo olosuhteiden pakosta vähäisempiä kuin työelämässä toimivien naisten. Siksi verkostojen yhteistyö on erityisen tärkeää. Se saa arvioimaan mahdollisuuksia uudesta näkökulmasta ja rohkaisee toimintaan.

Jatkuva koulutus on perusteltua siksikin, että yhteisötalouden yrityksissä toimivien henkilöiden ammattitaitoa on pidettävä jatkuvasti yllä työvoiman osaamisen vanhetessa, kun yhteiskunta muuttuu. Myös palvelujen kustannustehokkuus, laatu ja joustavuus vaativat opastusta ja ideointia. Yksi koulutusalue ovat ammattieettiset kysymykset erityisesti silloin, kun asiakkaana on naapuri. Muita teemoja ovat asiakaskeisyys, joustavuus ja yksilöllisyys.

Kylätalous -hankkeen ensimmäisessä selvityksessä yhteisötaloudesta todetaan, että Suomessa järjestettävän yhteisötalouden koulutuksen monenkirjaisuus ja vähäisyys on yllättävää. Sukupuolen teemaan liittyvien kysymysten kanssa on aivan sama tilanne. Siksi molempia tämän selvityksen teemoja, yhteisötaloutta ja sukupuolinäkökulmaa, on edistettävä muulla kuin julkishallinnon järjestämällä koulutuksella. Esimerkiksi Kainuun Naisverkosto –ohjelma on luonut molemmat teemat yhdistävän koulutusjärjestelmän.

Yrittäjäkoulutus tulee vaikuttavammaksi, kun siinä otetaan huomioon molempien sukupuolten näkökulmat. Suomalaiset naiset ovat hyvin koulutushakuisia ja kiinnostuneita osallistumaan nimenomaan naisnäkökulmasta suunniteltuun koulutukseen. Kun 1980-luvulla ryhdyttiin järjestämään työvoimapolitiittista yrittäjäkoulutusta, naiset osallistuivat kursseille selvästi miehiä vähemmän. Naiset eivät pitäneet kursseja mielekkäinä, sillä opetus ja kursseilla käytetyt käsitteet koettiin vieraiksi. Kursseilla painotettiin liiketoimintasuunnitelman tekemistä, laskentatoimen ja verotuksen hallintaa, yrityksen johtamista ja taloutta koskevia asioita sekä markkinointia. Opetuksessa käytetyt esimerkit otettiin tuotantoalan yrityksistä, kun naiset olivat kiinnostuneita lähinnä palvelualasta. Sen sijaan 1990-luvun naisyrityskursseihin oli suuri kiinnostus. Naiset korostavat kilpailun sijaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta ja naisten kursseilla tärkeiksi nousivat oppimistaidot, tiedonhankinta ja viestintä. Erityisen tärkeänä pidettiin verkostojen rakentamista.

Yrittäjäsuunnittelu on tehokkaampaa, kun sen lähestymistapa rakennetaan molemmille sukupuolille sopivaksi. Naisten yrityssuunnitelmat eivät usein sovi ajatteluun, jossa kannattavuuden mittarit ovat

korkealla ja yritystoiminta nähdään suppeasta näkökulmasta. Naiset pohtivat yritystoimintaa suhteessa omaan elämäntilanteeseensa, jossa keskiöön nousee usein työn ja perheen yhdistäminen. Maaseutupolitiikan naisteemaryhmä pitää naisten heikkoutena yritystoiminnan alkuvaiheessa sitä, että naisille on kulttuurisesti vierasta toimia päämäärätietoisesti, kilpaillen ja itseään esille tuoden. Naisilla ei ole ryhmän näkemyksen mukaan riskinottohalukkuutta eikä riittävää itseluottamusta. Yrittäjyyttä pidetään perinteisesti miesten maailmana ja siksi kynnys yrityksen perustamiseen on suuri. Siihen tarvitaan rohkaisua ja omien voimavarojen tunnistamista. Esimerkiksi Kainuun MATERRA -hankkeessa henkinen tuki koettiin ensisijaisen tärkeänä. Naisyrittäjät vaikuttavat myös tarvitsevan neuvontaa ja rohkaisua yritystoimintansa kasvattamiseen, sillä he pyrkivät yleensä aloittamaan pienestä ja keskeisenä päämääränä myöhemminkin on vain oman toimeentulon turvaaminen. Muun muassa Finnveran naisyrittäjälainojen avulla syntyy kovin vähän työpaikkoja suhteessa lainojen määrään.

Suomalaisen neuvontatyön ja koulutuksen malli on perinteisesti ollut ylhäältä alas etenevä tiedonvälitys. Yhteisötalouden kehittämisessä on mielekästä järjestää koulutusta, joka perustuu enemmän vuorovaikutukseen kuin pelkkään tiedonjakoon. Asiantuntijaluentojen sijaan koulutuksessa tulee käyttää uudenlaisia kognitiivisia ja oppijakeskeisiä oppimismalleja. Keskeistä on tiedon hankinnan opettelu, tiedon prosessointi ja oman ns. hiljaisen tiedon näkeminen ja hyödyntäminen.

Koulutuksen pitää jatkua myös yhteisötalouden yrityksen perustamisvaiheen yli. Toimivissa yrityksissä tulee harjoitella vuorovaikutustaitoja, sillä yhteisötalouden ihmiskeskeisissä yrityksissä jatkuva tiedon kulku ja keskustelu ovat ensisijaisen tärkeitä. Toiminnan kasvaessa käy helposti niin, että eri osa-alueet alkavat elää omaa elämäänsä ja kokonaisuus häviää. On otettava aikaa kokoontumisille, jotta ryhmän jäsenet hahmottavat yhteisen asian tärkeyden. Esimerkiksi osuuskunnat vaikuttavat alun kuherteluvaiheen jälkeen helposti ajautuvan konflikteihin, erityisesti silloin, kun osuuskunta menestyy ja syntyy tulosta. Tämä asia tulee huomioida koulutuksissa, mikäli osuuskuntamuotoista yrittämistä halutaan lisätä pysyvänä osana yhteisötaloutta.

Maaseutupolitiikan naisteemaryhmä ja naisyrittäjyyden edistämishanke sekä esimerkiksi Tasa-arvon työkirjan laatinut tutkijaryhmä pitävät tutkimuksen lisäämistä yhtenä olennaisena osana tasa-arvon parantamisessa. Naisten ja miesten aseman eroista esitetään usein hyvin stereotyyppisiä käsityksiä, joita on harvoin tutkimuksella todistettu tai joista ei voi esittää mitään mittareita. Maaseudun tai suomalaisten kylien naisten ja miesten tilanteesta, heidän valintojensa reunaehdoista tai niiden vaikutuksista tiedetään varsin vähän. Maaseudun naisia koskeva tutkimus on yksinomaan yksilöiden varassa eikä ole institutionalisoitunut.

Yrittäjyyskasvatusta tulee lisätä kaikilla koulutustasoilla, mutta erityisen paikallaan se on hoiva- ja muiden naisalojen koulutuksessa. Sukupuolen huomioiminen tuottaa lisäarvoa yhteisötalouden neuvontaan ja koulutukseen. Koulutuksen ja yhteistyöverkostojen on oltava pitkäaikaisia, sillä jatkuvuus on kehittämistyössä ensiarvoisen tärkeää. Yhteisötalouden luottamus on vaarassa, jos sitä tukeva organisaatio katoaa, mutta tarve jatkuu. Koulutuksessa on yhdistettävä yhteisötalous ja sukupuolinäkökulma. Koulutuksen tulee perustua oppijoiden osaamiseen asiantuntijaluentojen sijaan. Mitä enemmän tutkimusta, sitä enemmän faktoja päätösten pohjaksi.

On kuitenkin olemassa varsin merkittävä riski, että koulutuksen ja neuvonnan nais erityisyys tuottaa segregatiota siten, että perustetaan naistavalla toimivia naisyrityksiä. Jo nyt on huomattavissa, että naisyrittäjyys on kasvanut nimenomaan perinteisillä naisaloilla. Naiset myös työllistävät pääasiassa toisia naisia. Se johtuu ensisijaisesti siitä, että naisilla on näiden alojen koulutus ja työkokemusta. Kun esimerkiksi terveydenhuolto- ja sosiaalialan palkkaus on perinteisesti ollut Suomessa matala,

vaarana on, että kun palveluntarjoajia kilpailutetaan hinnan perusteella, niin naisalojen palkkaus laskee entisestään. Yksi tulevaisuuden haasteista onkin miesten ja naisten yrittäjyyden alakohtainen ja kokoluokan mukainen tasoittuminen ja eri alojen hintatason saaminen sellaiselle tasolle, että se pikemminkin tukee naisten ja miesten palkkaerojen pienenemistä kuin niiden kasvua. Tähän on kiinnitettävä huomiota myös yrittäjyyskoulutuksessa. Yhteisötalouteen perustuvassa työelämässä ansiot muodostuvat usein yhden työsuhteen sijasta monesta eri lähteestä, monin eri tavoin ja perustein. On vaarana, että työvoima jakautuu ydintyövoimaan ja siirreltävään lisätyövoimaan, joka taas jakautuu sukupuolen mukaan.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä on maaliskuussa 2005 pohdittu kuinka naisten osaaminen tunnustetaan aluekehitystyössä. Maakunnissa erilaiset ohjelmat ohjaavat alueiden kehittämistä. Näihin ohjelmiin kirjataan yhteinen tahto alueen tulevaisuudesta ja siihen johtavista keinoista. Ohjelmat taas ohjaavat valintoja: kehitetäänkö pienyrittäjyyttä hoiva-sektorilla vai satsataanko IT-alan teknologia- ja teollisuuskylään? Kuinka tuetaan osaamisverkostoja, huomioidaanko valtavirrasta poikkeavat innovaatiot ja ratkaisumahdollisuudet? Ministeriö katsoo, että naisten elinolosuhteiden tuloksellinen tukeminen edellyttää naisnäkökulman valtavirtaistamista sekä naisten elinolosuhteita tukevien täsmätoimenpiteiden sisällyttämistä ohjelmiin. Aluekehitystyössä valtavirtaistaminen tarkoittaa kaiken toiminnan, kuten koulutuksen, työelämän ja hallinnon kehittämistä niin, että naisten ja miesten näkökulmat tulevat yhtäläillä huomioon otetuksi. On myös systemaattisesti seurattava naishankkeiden tuloksia ja kehitettävä eri alojen sukupuolisensitiivisiä tilastointia ja seurantaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö pitää tuloksellisena toimintana muun muassa naisten kohtaamispaikkojen sekä verkostojen perustamista, naisyrittäjien tietotaidon lisäämistä sekä ruohonjuuritason kylätoiminnan ja matkailuhankkeiden edistämistä. Naisten elinolosuhteita on siis mahdollista tukea, heille voidaan luoda toimeentulomahdollisuuksia ja yrittäjyyttä. Näin voidaan ennaltaehkäistä naisten poismuuttoa, tasapainottaa vinoutuvaa väestörakennetta ja edistää alueiden kaikkien väestöryhmien hyvinvointia.

Segregaation purkamiseksi yhteisötalouden kehittämisessä tulee kehittää malleja, joissa molempien sukupuolten näkökulmat ovat sisäänrakennettuina. Molempien sukupuolten koulutuksessa on huomioitava yritystoimintaan kuuluvan kilpailun hyväksyminen ja kyky ottaa riskejä, mutta samalla myös jatkuva tiedon- ja koulutuksen hankinta sekä yhteistyö- ja verkostoitumistaidot. Koulutuksen ja neuvonnan lähtökohtana tulee olla naisten ja miesten kannustaminen toimimaan uusilla aloilla. Perinteisten mallien purkaminen on erityisen tärkeää maaseudulla, sillä siellä sukupuolen mukainen työnjakomalli on vielä varsin vallitseva. Kaikessa naisten yrittäjävalmennuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota palkkioiden asettamiseen riittävän korkealle tasolle. Yhteisötalouden avulla on mahdollista murtaa vakiintunutta epätasa-arvoista tulojakomallia.

Lähteitä:

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisselvitys. Tasa-arvon työkirja 27.10.2004 Helsinki. www.om.fi/uploads/9aad828q10c.pdf

Maaseutu kehittyä naisten työllä. Naisteemaryhmä, toim. Annamari Asikainen. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 17/2004.

Maaseudun uudet työt. Suomalainen maaseutusopimus keskusteluun. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 7/2003.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 2/2004. (Focus on female entrepreneurship – Challenges and development paths in the rural areas.)

Naisyrittäjille suunnattujen yritysneuvontapalvelujen kehittämistarpeet. Selvitys TE-keskusten yrityspalvelujen vastaavuudesta naisyrittäjien tarpeisiin. Sanna Salmela. KTM Julkaisuja 30/2004.

Yhdessä vahvat. Naisyrittäjyyttä Suomessa, Italiassa ja Virossa. toim. Annamari Asikainen ja Minna Komulainen. Kainuun maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus / MATERRA-hanke.

www.alli.fi/uusityo/fakta.html

www.carre4.net

www.chydenius.fi

www.eduskunta.fi

www.eurofem.net/valtavirtaan

www.intermin.fi

www.joensuu.fi/ktl

www.kake.oulu.fi

www.karellikeskus.fi

www.kpnet.com/kannustava

www.kunnat.net

www.kylatoiminta.fi

www.lande2000.fi

www.maajakotitalousnaiset.fi

www.maaseutupolitiikka.fi/naiset

www.minna.fi

www.mmm.fi

www.msl.fi

www.mtkk.helsinki.fi

www.naisyrittajyyskeskus.fi

www.niesta.net

www.oamk.fi/koukepa/hankkeet

www.opp.ysao.fi/~ysnt/resurssikeskus.htm

www.pellervo.fi/otlehti/5_01/uotkatevat.htm

www.pellervo.fi/wuokko

www.plappi.fi/kunnat/sodankyla/projektit

www.pohjois-karjala.fi

www.proagria.fi

www.sak.fi

www.stat.fi

www.stm.fi

www.tasa-arvo.fi

www.tasa-arvotietopankki.fi

www.te-keskus.fi

www.tietoyhteiskunta.fi/julkaisut

www.tilastokeskus.fi

www.uta.fi/tasa-arvo/laki.html

<http://www.uusyrittyskeskus.fi>

www.valtioneuvosto.fi

www.wenla.net

www.woman-ry.org/fin/finindex.htm

www.womenit.info

www.ypenter.fi

www.yrittajanaiset.fi

www.yrityssuomi.fi